

Nr 111.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1927 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av riksdagens år 1926 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926.

(1:a avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovannämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet därvid att följa den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

1:o) Under utrikesdepartementet, § 4, hava revisorerna lämnat en redogörelse för utgifterna under budgetåret 1925—1926 å tredje huvudtitelns anslag till resor och flyttningar, inspektioner, tillfälliga uppdrag (Del I sid. 6 och 7).

*Flyttning-
ersättning till
personal inom
utrikesrepre-
sentationen.*

I anslutning härtill hava revisorerna anfört följande:

»Revisorerna hava ansett sig böra i detta sammanhang något närmare belysa de kostnader, som de tid efter annan skeende omflyttningarna inom utrikesrepresentationen föra med sig, och vilja i sådant hänseende meddela följande uppgifter.

Legationsrådet P. Reuterswärd, som för sin flyttning från London till Wien i juni månad 1924 uppbar ersättning med 14,821 kronor 12 öre, hade 2½ år tidigare vid av honom företagen flyttning från Berlin till London uppburit flyttningersättning med tillhoppa 22,528 kronor 5 öre.

Envoyén I. Danielsson, vilken i december år 1922 förflyttats från Madrid till Wien, hade för denna flyttning uppburit ersättning med sammanlagt 17,587 kronor 59 öre samt har för den senast företagna flyttningen från Wien till Madrid m. m. såsom ovan nämnts erhållit en ersättning av 13,031 kronor 51 öre, förutom viss reseersättning.

Envoyén J. Alströmer förflyttades i augusti 1922 från Stockholm till Bern och uppbar då ersättning med 9,475 kronor 54 öre samt har för nu ifrågasvarande, tre år därefter, företagna flyttning uppburit tillhoppa 11,154 kronor 7 öre.

Legationsrådet C. Bonde förflyttades i september 1921 från Köpenhamn till Peking, varvid han uppbar flyttningersättning med 11,455 kronor 45 öre. När han i juni månad 1924 återvände från Peking och placerades vid beskickningen i London uppbar han en sammanlagd ersättning av 29,826 kronor 95 öre, under det att, såsom ovan nämmts, hans efterträdare i Peking, legationsrådet C. Leijonhufvud, uppbar en flyttningersättning av tillhoppa 21,427 kronor 26 öre. I anledning av ifrågavarande förändringar å legationsrådsposten i Peking har alltså under kortare tid än tre år utgått från detta anslag ersättning med 62,709 kronor 66 öre.

Endast ovan nämnda fem befattningshavares förflyttningar under en tidrymd av ej fullt tre år hava belastat ifrågavarande anslag med en kostnad av något mer än 150,000 kronor.»

I anledning av de mycket betydande ersättningar, som årligen utgå från ifrågavarande anslag under tredje huvudtiteln för beredande av ersättning åt befattningshavare vid utrikesrepresentationen för flyttning av bohag m. m. hava revisorerna i anslutning till de lämnade uppgifterna för sin del framhållit att det syntes vara ur flera synpunkter önskvärt, att en undersökning verkställdes, huruvida icke statsverket i och för kostnadernas nedbringande borde, åtminstone å sådana orter, där staten ägde beskickningsfastighet, anskaffa möblering för beskickningschefens och möjligen även annan personals bostäder. Härigenom skulle nämligen vid omplaceringar inom utrikesrepresentationen vid sådana beskickningar flyttningersättningar kunna inskränkas till gottgörelse för resan och transport av viss sådan mera personlig egendom, som befattningshavare rimligtvis borde äga medföra.

*Utskottets
yttrande.*

Vad revisorerna anfört i fråga om nödvändigheten av att begränsa flyttningsskostnaderna för personal tillhörande utrikesrepresentationen, finner utskottet vara värt beaktande. Ehuru visserligen ifrågavarande flyttningersättningar efter ikraftträdandet av 1925 års kungörelse i ämnet väsentligen minskats, kan det dock enligt utskottets mening icke bestridas, att de kostnader, som åsamkats statsverket genom nämnda personals flyttningar, allt fortfarande måste betecknas såsom allt för höga. Beträffande det av revisorerna föreslagna tillvägagångssättet att staten skulle, åtminstone å sådana orter, där densamma ägde beskickningsfastighet, anskaffa möblering för beskickningschefens och möjligen även annan personals bostäder, synes detsamma visserligen kunna medföra åtskilliga fördelar ur besparingssynpunkt, men även vissa olägenheter torde vara förenade härmed. Utskottet anser emellertid, att, i anledning av vad revisorerna anfört, en undersökning snarast möjligt bör verkställas dels i vad mån den av revisorerna föreslagna anordningen lämpligen kan genomföras, dels ock för utrönande av föreliggande möjligheter i övrigt att nedbringa ifrågavarande flyttningsskostnader. Utskottet finner sig jämväl böra framhålla angelägenheten av att vid denna undersökning även beaktas frågan om icke redan vid uppgörandet av planerna för personalens placering å beskickningar och konsulat hänsyn kunde tagas till att placeringarna ske på sådant sätt att minsta möjliga flyttningsskostnad därigenom uppstår.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa undersökning om på vad sätt kostnaderna för förflyttning av personal vid utrikesrepresentationen må kunna nedbringas.

2:o) Under försvarsdepartementet, § 6, hava revisorerna upptagit frågan om användning för statsregleringsändamål av vissa reservationer å anslagen till artilleri- och ingenjörhögskolan (Del I sid. 9 och 10). Den av revisorerna sålunda berörda frågan har varit föremål för behandling av utskottet i dess utlåtande nr 4 punkt 17:o), därvid utskottet föreslagit, att 20,000 kronor av ifrågavarande reservationer skulle tagas i anspråk för undervisningen vid högskolan under budgetåret 1927—1928, samt att den av Kungl. Maj:t begärda medelsanvisningen skulle minskas med motsvarande belopp.

Vissa reservationer å anslagen till artilleri- och ingenjörhögskolan.

Vad utskottet sålunda föreslagit, har numera vunnit riksdagens bifall, varom utskottet velat här

erinra.

3:o) Under försvarsdepartementet, § 10, hava revisorerna i fråga om vissa av arméförvaltningens intendentsdepartement verkställda utredningar rörande modeller å tyger till uniformer och kappor (Del I sid. 12—14) anført följande:

Arméförvaltningens intendentsdepartementets utredningar rörande vissa modeller å tyger till uniformer och kappor.

»Genom generalorder den 14 december 1923, nr 1812, har Kungl. Maj:t befallt att arméförvaltningens intendentsdepartementet skall inkomma med underdånigt förslag dels till modeller till tyger av olika utförande, till färgen så nära som möjligt överensstämmande med för manskap fastställda modeller till uniform m/ä, uniform m/10 och uniform m 23 samt kappa m/ä och kappa m/10, vilka av enskilda finge anskaffas, dels till de åtgärder i övrigt som kunde vidtagas för att främja enhetligheten i uniformsutrustningen för personal, som anskaffade egna persedlar.

I anledning av det uppdrag, som sålunda lämnats intendentsdepartementet, avlät å intendentsstaben placerade översten C. A. Ryrberg den 8 januari 1924 ett memorial till departementet av följande lydelse:

»Utrustningsbyrån ang. uppdrag för Överste Ryrberg och Direktör N. N. att verkställa utredning ang. visst klädesmaterial.

Memorial.

Sedan Kungl. Maj:t genom g. o. 1812/1923 uppdragit åt int.-deptet att inkomma med underdånigt förslag till modeller å vissa tyger, som anskaffas av enskilda, hemställes, att deptet behagade

dels uppdraga åt direktören N. N. samt undertecknad att utarbeta förslag till ifrågavarande modeller samt träffa preliminära avtal, vilka dock skola underställas int.-deptets prövning, ang. tillverkning av modellkläden, ävensom avgiva förslag till i förenämnda g. o. omförmälda åtgärder, avseende att främja enhetligheten i uniformsutrustningen för personal, som anskaffar egna persedlar;

dels medgiva såväl att rese- och traktamentsersättning enligt 3. klassen i gällande resereglemente må till envar av nämnda personer utgå vid de resor, som av dem måste företagas för uppdragets fullgörande som ock att deptet framdeles vill med Direktör N. N. träffa avtal om den ersättning, som utöver sagda rese- och traktamentsersättning må till honom utgå för uppdraget;

dels slutligen bestämma att uppstående kostnader skola gäldas av munderingsanslaget.

Vid gillande torde 2 meddelanden expedieras samt målet läggas till 'Avgjorda mål', Stockholm den 8 jan. 1924. Carl Aug. Ryrberg.»

Intendentsdepartementet beslöt den 12 januari 1924 bifalla den av Ryrberg gjorda framställningen.

Av de vid arméförvaltningens huvudkassa förda räkenskaperna hava revisorerna funnit, att åtskilliga resor företagits för fullgörande av ifrågavarande uppdrag, samt att kostnaderna härför utbetalats från arméns munderingsanslag. Sålunda uppgå utgifterna för direktör N. N:s resor under åren 1924 och 1925 till 1,952 kronor 60 öre. Vidare har från samma anslag enligt beslut av intendentsdepartementet såsom arvode (ersättning för vissa omkostnader däri inbegripna) åt N. N. för berörda uppdrag utbetalts 2,800 kronor.

Det infortrade förslaget har den 17 september 1926 av intendentsdepartementet överlämnats till Kungl. Maj:t.

Erinras må, att av reservationsanslaget till munderingsutrustning (arméns munderingsanslag) för budgetåret 1925—1926 jämte därtill hörande förstärkningsanslag, tillhopa 6,837,000 kronor, anvisats ett belopp av 5,729,111 kronor 85 öre såsom truppmunderingsanslag. Enligt den av Kungl. Maj:t den 15 maj 1925 fastställda staten är sistnämnda belopp avsett för bestridande av följande utgifter för truppförbanden, krigsskolan och generalstaben, nämligen

a) kostnader för anskaffning och underhåll av: beklädnadspersedlar — jämväl kökskläder och vaktpälsar — sådana personliga utrednings- och remtygspersedlar — jämväl servisbestick ävensom skyddstält och tält-hyddemateriel — samt hästutredningspersedlar, vilka icke erhållit en för artilleriets eller fortifikationens behov särskild avpassad modell, fanor och standar, ävensom de för tillverkningen av nu ifrågavarande persedlar avsedda verktyg och materialier,

b) arbetslöner åt de å lantförsvarets egna verkstäder sysselsatta civila arbetare för av dem utfört arbete å sådana persedlar, som skola anskaffas och underhållas från detta anslag, samt

c) författningsenligt utgående slitningsersättning.

I samma stat har bemyndigande lämnats arméförvaltningens intendentsdepartement att såsom intendentsdepartementets munderingsanslag för bestridande av utgifter till liknande ändamål som de ovan angivna disponera

återstoden av de för munderingsutrustning anvisade medel eller 1,107,888 kronor 15 öre.

Det synes revisorerna, som om de av Kungl. Maj:t sålunda fastställda grunderna för användning av ifrågavarande anslag icke skulle inrymma rätt för intendentsdepartementet att med anlitande av anslaget bestrida kostnader för ovan nämnda till sakkunnigeuppdrag närmast hänförliga utredningsarbete. Enligt revisorernas mening har alltså intendentsdepartementet i förevarande avseende överskridit den befogenhet, som departementet enligt meddelade föreskrifter ägt beträffande förvaltningen av arméns munderingsanslag.

Vidkommande härefter åtgärden att för utförande av ifrågavarande intendentsdepartementet genom generalorder anbefallda uppdrag tillsätta sakkunniga, vilja revisorerna såsom sin mening uttala, att, därest biträde av särskilda sakkunniga för ändamålet varit behöfligt, det varit departementets skyldighet att härom göra framställning hos Kungl. Maj:t. Någon befogenhet för departementet att i ett fall, sådant som det föreliggande, själv fatta beslut om anlitande av sakkunnighjälp och därigenom åsamka statsverket utgifter, torde icke förefinnas. Enligt gällande instruktion för arméförvaltningen kan biträde av merkantil eller tekniskt utbildad konsulent anlitas allenast då så erfordras vid handläggning av frågor om avslutande av leveransavtal eller andra kontrakt rörande materialier och förnödenheter i större omfattning för armén. I förevarande fall kunna revisorerna för sin del icke finna, att det gällt fråga om avslutande av dylika avtal eller kontrakt och under alla förhållanden har uppdrag att vidtaga åtgärder härutinnan icke innefattats i generalordern.

Intendentsdepartementets förfarande i nu omhandlade avseenden hava revisorerna funnit vara av den beskaffenhet, att revisorerna velat detsamma för riksdagen omförmäla.»

Förklaring har avgivits av arméförvaltningens intendentsdepartement (Del III sid. 23) som vid sitt yttrande i ärendet fogat en skrivelse från departementets förutvarande chef, generallöjtnanten F. Frölich (Del III sid. 27—29), vari bland annat anförts följande:

»Det lämnade uppdraget avsåg huvudsakligen den tillsyn och kontroll över tillverkningen, vilken enligt upphandlingsförordningens § 48 »myndighet är berättigad att på statens bekostnad» utöva.

Ett studium av det i ärendet avgivna betänkandet ger också oförtydligt vid handen, att de av departementet förordnade personerna på sådant sätt fattat sin uppgift samt över tillverkningen utövat avsedd tillsyn och kontroll.

Vad beträffar den andra delen av det genom generalorder 1812/1923 intendentsdepartementet ålagda uppdraget, nämligen att framlägga förslag till de vidare åtgärder, som borde vidtagas för främjandet av enhetligheten i den enskilda personalens uniformsutrustning, synes det ligga i sakens natur, att dess utredande icke lämpligen kunde anförtros andra personer än dem, som fått sig uppdragets första del att utföra. Åtgärderna stodo nämligen i allt för nära samband med varandra, och även nyssnämnda utredningsdetaljer krävde ett taktfullt och förtroligt samarbete med åtskilliga av textilindustriens målsmän.

Att kostnaderna för såväl den ena som den andra delen av här ifrågavarande uppdrag borde gäldas efter samma grunder och från ett och samma

anslag, nämligen det som bekostar arméns munderingsutrustning, har jag för min del icke varit i tvekan om.

Min åsikt i fråga härom har grundats därpå, att åtgörandena jämlikt generalorder nr 1812/1923 avsett tillverkning av klädesmaterial till beklädnadsutrustning för viss armén tillhörande personal.

Visserligen äro de tillverkade modelltygerna avsedda att ligga till grund för sådan uniformsanskaffning, som skall äga rum på enskildas egen bekostnad, men det lär dock tillkomma staten att träffa anstalter för att sådan utrustning kan stå den enskilde till buds. Statens skyldighet härvidlag har av ålder varit erkänd och tagit sig uttryck bland annat däruti, att upphandlingar för kronans räkning städse verkstälts av sådana tyger och övriga materiel, som fastställts att gälla allenast för personalens egna uniformer, för att sagda tyger m. m. därefter skulle jämlikt intendenturmaterialreglementets föreskrifter § 6 mot fastställd ersättning kunna tillhandahållas från arméns förråd.

Såsom tillägg till vad jag förut framhållit beträffande departementets åtgärd att utan Kungl. Maj:ts särskilda bemyndigande tillkalla fackkunnig personal för här omhandlade ärendes beredning anser jag mig ytterligare böra framhålla, att uppdragets omfattning syntes mig vid dess igångsättande vara avsevärt mindre än vad sedermera visade sig vara fallet, och att omkostnaderna följaktligen borde stannat vid motsvarade mindre belopp.

Därest jag förutsett, att här omhandlade uppdrag skulle, utöver tillsynen och kontrollen över modellklädernas tillverkning, taga så stor omfattning, som sedermera visade sig erforderligt, hade jag icke underlåtit att ifråga härom begära Kungl. Maj:ts tillstånd att tillkalla sakkunniga.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet har erfarit, att intendentsdepartementets förfarande rörande tillkallandet av ifrågavarande sakkunniga varit föremål för uttalande från Kungl. Maj:ts sida. Genom brev den 23 september 1926 angående ersättning till Ryrberg för fullgörande av ifrågavarande uppdrag har nämligen Kungl. Maj:t förklarat sig anse, att departementet, innan sakkunniga tillkallats för ändamålet, bort utverka Kungl. Maj:ts tillstånd därtill. Utskottet delar för sin del denna uppfattning.

Vad därefter beträffar frågan om anlitande av arméns munderingsanslag för berörda ändamål, har utskottet inhämtat, att Kungl. Maj:t genom nyssnämnda brev medgivit, att till Ryrberg finge, såsom ersättning för ovannämnda uppdrag, utbetalas ett belopp av 1,000 kronor från anslaget till munderingsutrustning. I anledning härav har utskottet icke kunnat underlåta att såsom sin mening uttala, att detta anslag, som beräknas efter visst pris för man och tjänsgöringsdag, icke bort härför tagas i anspråk.

Av den ståndpunkt, utskottet sålunda i detta hänseende intagit, följer, att utskottet ej heller kan dela intendentsdepartementets genom beslut den 12 januari 1924 tillkännagivna uppfattning, att munderingsanslaget bör kunna disponeras för beredande av ersättning åt sådana sakkunniga, varom i detta ärende är fråga. Emellertid torde det för närvarande icke vara erforderligt, att någon särskild åtgärd i saken av riksdagen vidtages.

Vad i ärendet förekommit har utskottet dock ansett vara av den betydelse, att utskottet velat detsamma för riksdagen

omförmåla.

4:o) Under försvarsdepartementet, § 21, hava revisorerna behandlat frågan om beredande av förbättrat lokalutrymme för manskapet vid högvakten å Stockholms slott (Del I sid. 28).

Revisorerna hava anfört, att de vid besök i lokalerna fått det bestämda intrycket att dessa och de där vidtagna anordningarna i nuvarande skick vore ohygieniska och för sitt ändamål otillräckliga. Från de militära myndigheternas sida hade också förslag väckts att få för högvakten utnyttja de bredvid de nuvarande lokalerna befintliga utrymmen, vilka för närvarande disponerades av slottsförvaltningen. Revisorerna hade med stöd av sina vid besöket gjorda iakttagelser uttalat önskvärdheten av att åtgärder omedelbart vidtogos för erhållande av mera tillfredsställande lokaler för högvaktens manskap.

Högvaktens
lokaler å
Stockholms
slott.

Förklaring i ärendet har avgivits av riksmarskalksämberet (Del III sid. 70 och 71) som bifogat ett yttrande från ståthållaren å Stockholms slott.

Riksmarskalksämberet har bland annat anfört följande:

»Ståthållarämberet på Stockholms slott har i sin ovanberörda skrivelse meddelat, att överkommendanten i Stockholm redan under år 1919 anhållit, att de rum å nedra botten i den s. k. högvaktsflygeln å Stockholms slott, vilka rum disponerades av pastor i hovförsamlingen, måtte upplåtas till dag- och matsalsrum för å högvakt kommenderat manskap. Då emellertid någon annan för ändamålet lämplig lokal inom slottet icke kunnat anvisas till pastorsexpedition, hade intet kunnat åtgöras åt saken.

För egen del får riksmarskalksämberet i ärendet anför följande.

Den av ståthållarämberet åsyftade, här ovan omförmälda skrivelsen från överkommendanten är ställd till riksmarskalksämberet och dagteknad den 4 september 1919 och har överkommendanten däri, med föranledande av en utav fördelningsläkaren vid IV. armefördelningen då avgiven rapport angående förlägningsförhållandena vid högvakten anhållit, att de till hovförsamlingen upplåtna rummen måtte överlämnas till högvaktens disposition. Då, såsom ståthållarämberet meddelat, någon annan lokal inom slottet icke kunnat ställas till pastorsexpeditionens i hovförsamlingen disposition har överkommendantens framställning i avvaktan på förändrade förhållanden, som skulle kunna möjliggöra ett tillmötesgående av densamma, hittills icke föranlett vidare åtgärd.

Emellertid har överkommendanten numera, i skrivelse till riksmarskalksämberet den 18 nästlidna december ifrågasatt, att pastorsexpeditionens i hovförsamlingen lokaler inom högvaktsflygeln måtte ställas till överkommendantens förfogande för beredande av ökat utrymme för högvaktens styrka. Därvid överkommendanten vore villig till pastorsexpeditionens förfogande avstå det rum — beläget 1 trappa upp i högvaktsflygeln — som för närvarande disponerades av underofficeraren å högvakten.

I denna fråga hava infortrade yttranden avgivits av ståthållarämberet på Stockholms slott den 20 nästlidna december och av pastor i hovförsamlingen den 8 innevarande januari. Den sistnämnda har däri med förklaring, att ett inrymmande av pastorsexpeditionen i förberörda underofficersrum vore på grund av såväl utrymmes- som andra angivna skäl fullkomligt ogörligt, anhållit, att den ifrågasatta flyttningen av pastorsexpeditionen icke måtte äga rum.

Riksmarskalksämberet, som ännu icke medhunnit att slutgiltigt bereda och handlägga det i överkommendantens senaste skrivelse framställda förslaget till frågans lösning, har likväl för avsikt att skyndsammast möjligt taga detta ärende i övervägande med beaktande därvid av de utav riksdagens revisorer påpekade förhållandena och uttalade önskemålen.»

Utskottets
yttrande.

Utskottet, som avlagt besök i högvaktens lokaler, har funnit behövt, att högvaktens förläggingsförhållanden förbättras och att åtgärder i sådant hänseende utan dröjsmål vidtagas. Ett särskilt skäl härför är enligt utskottets mening, att bevakningen å slottet efter den nya härordningens genomförande skall i huvudsak ombesörjas av det för ändamålet organiserade garnisonskompaniet samt att i följd härav personalen vid detta kompani ofta och med mycket korta mellanrum kommer att bestrida vaktjänst å slottet.

Med anledning av innehållet i de i ärendet avgivna yttrandena har utskottet velat uttala, att frågan om beredande av lämplig lokal för hovförsamlingens pastorsexpedition icke bör få utgöra hinder för att en ändamålsenlig förläggning snarast beredes högvaktens manskap.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte så fort ske kan vidtaga sådana åtgärder, att fullt lämpliga och tillräckliga lokaler beredas för högvakten å Stockholms slott.

5:o) Under försvarsdepartementet, § 23, hava revisorerna meddelat, att de avlagt besök vid Göta ingenjörkårs fästningsingenjörkompani i Karlskrona (Del I sid. 29), samt därefter anförte följande:

»Vid besöket erforo revisorerna, att antalet sjukdagar vid kompaniet under tiden november 1925—oktober 1926 uppgått till 885 enligt följande sammanställning:

sjuka, befriade från övning	335
» i kvarter	199
» å kompaniets sjukhus	206
» å Karlskrona grenadiärregementets sjukhus	11
» å Flottans sjukhus	134

Summa 885.

Kompaniets sjukhus, som vid normal beläggning inrymmer plats för 7 sjuka, är beläget invid manskapskasernen.

Då i Karlskrona finnas för försvarsväsendet inrättade tvenne större sjukhus hava revisorerna med hänsyn till den ringa beläggningen å kompaniets sjukhus ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke sistnämnda sjukhus kan indragas. Ett särskilt skäl härtill är enligt revisorernas mening den omständigheten att behovet av bostäder för vid kompaniet tjänstgörande befäl

För ändring
av sjukhuset
vid fästnings-
ingenjörkom-
paniet i
Karlskrona.

är starkt framträdande samt att sjukhuset med jämförelsevis obetydliga förändringar kan tagas i anspråk för bostadsändamål.»

Förklaring har avgivits av arméförvaltningens fortifikationsdepartement (Del. III. sid. 69), som framhållit, att arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse icke ansett tillrädligt att avhända kompaniet dess efter 1914 års härordning beräknade vårdplatser å sjukhus förrän i samband med genomförandet av 1925 års härordning. Erfarenheten hade visat, att antalet sjukdagar under olika år växlade högst avsevärt och att tillfällig sjuklighet till exempel epidemier kunde i ett slag förändra bilden och försätta vederbörande myndigheter i högst prekära situationer.

Utskottet delar den av revisorerna uttalade uppfattningen att sjukhuset bör kunna indragas. Det torde härvid icke böra förbises, att, därest i sjukhuset inredas bostäder för vid kompaniet tjänstgörande personal, statsverket bör kunna tillföras viss hyresinkomst. Då emellertid av det i ärendet avgivna yttrandet framgår, att vederbörande myndigheter hava sin uppmärksamhet riktad på dessa spörsmål, har utskottet allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

*Utskottets
yttrande.*

omförmåla.

6:o) Under försvarsdepartementet, § 26, hava revisorerna upptagit till behandling frågan om bokföringen av vissa utgifter hos marinförvaltningen (Del. I. sid. 31 och 32).

*Bokföringen
av vissa ut-
gifter hos ma-
rinförvalt-
ningen.*

Revisorerna hava därvid anfört följande:

»I sin berättelse rörande den år 1925 verkställda granskningen av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1924—30 juni 1925 hade riksdagens revisorer ifråga om flottans underhållsanslag framhållit, att den av marinförvaltningen vidtagna åtgärden att å särskild besparingsfond redovisa vissa »återstående utgifter» å anslaget föranledde, att den vid budgetårets slut förefintliga behållningen icke i dess helhet komme till synes i budgetredovisningen. Enligt revisorernas då uttalade mening måste detta förfaringssätt, även om det innebure vissa praktiska fördelar, medföra bristande överskådlighet i marinens räkenskapsväsende.

I avgivet yttrande i anledning av revisionsberättelsen framhöll marinförvaltningen, att, därest ej ifrågavarande bokföringsåtgärd vidtoges, budgetredovisningen i avseende å detta anslag bleve mera missvisande, i det att anslaget komme att upptaga såsom reservation från föregående budgetår medel, vilka, ehuru ännu icke utbetalta, dock redan disponerats för vissa särskilda ändamål. Bokföringsåtgärden medförde därjämte för ämbetsverket praktiska fördelar, enär densamma avsevärt bidroge till reda och överskådlighet i avseende å den mångfald undertitlar, som för särskiljande av varje arbetes kostnader måste finnas å dessa anslag.

Jämväl innevarande års revisorer hava funnit anledning granska det sätt, på vilket bokföringen av vissa utgifter sker i marinförvaltningen.

Revisorerna hava därvid funnit, att icke blott sådana utgifter, som av marinförvaltningen betecknas såsom »återstående utgifter» å visst anslag, bokförs särskilt under rubriken »fondmedel» utan även redovisningen av uppbörd å och utgifter för åtskilliga materialförråd sker på enahanda sätt, vartill kommer att såsom fondmedel i mycket stor omfattning redovisas även andra inkomster och utgifter, vilka, såvitt revisorerna kunna finna, äro av natur att böra gottskrivas, respektive belasta i riksstaten uppförda titlar. Revisorerna vilja såsom exempel härå framhålla följande fondtitlar:

S 77 och 78 rekryteringsfonder för sjömanskåren och kustartilleriet,

S 79 ersättnings- och försäljningsmedel,

S 83 observationsmedel (genom anmärkning influetna neutralitetsmedel),

S 99 hästersättningsmedel,

S 132 och 133 vissa av neutralitetsmedel bestridda materialanskaffningar.

Vad marinförvaltningen i sitt ovannämnda yttrande anfört, utgör, enligt vad revisorerna kunna finna, icke tillräckliga skäl för att beträffande marinens medelsbokföring frågå det förfaringssätt, som eljest tillämpas vid redovisning av riksstatsmedel, nämligen att inkomsterna redovisas å vederbörlig riksstatsinkomsttitel samt uppbördsmedel för och utgifter å riksstatsanslagen å vederbörligt anslag. Att såsom för närvarande sker vid marinens medelsbokföring redovisa riksstatsmedel såsom fonder måste revisorerna finna mindre lämpligt, enär därigenom berörda medel undandragas den allmänna budgetredovisningen och således denna redovisning bliver i viss mån ofullständig och missvisande. Genom förändret av särskilda liggare eller på annat sätt synes marinförvaltningen utan svårighet kunna hålla hand över de medel, varom nu är fråga, utan att därför berörda medel behöva uteslutas från redovisning i vederbörlig riksstatstitel.

Då det för revisorerna framstår såsom ett önskemål att rättelse åstadkommes beträffande marinförvaltningens bokföring i nu förevarande avseende, hava revisorerna ansett sig böra för riksdagen omförmåla vad sålunda förekommit.»

Förklaring har avgivits av marinförvaltningen (Del III sid. 75—77), som bland annat framhållit, att de vid budgetårets slut under fonder upptagna behållningar visserligen icke återfinnas i budgetredovisningen, men däremot komma till synes i det av riksräkenskapsverket med stöd av från myndigheterna inkomna räkenskaper, årligen avgivna »utdrag ur rikshuvudboken, innefattande kapitalsammandrag jämte tabeller över kapitalredovisningen».

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet ansluter sig till vad revisorerna anfört rörande olämpligheten av att vid marinens medelsbokföring riksstatsmedel redovisas såsom fonder och alltså undandragas den allmänna budgetredovisningen. Enligt utskottets mening bör en omläggning av marinens bokföring ske på sådant sätt, att densamma kommer att närmare ansluta sig till det vid arméförvaltningen för närvarande i berörda hänseende tillämpade redovisningssättet. Med hänsyn till vikten av att en omläggning av marinens medelsbokföring snarast möjligt kommer till stånd, har utskottet ansett sig böra föreslå, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör framställning om vidtagande av för sådant ändamål erforderliga åtgärder.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte beträffande marinförvaltningens medelsbokföring vidtaga sådana åtgärder, att samtliga av marinförvaltningen disponerade riksstatsmedel komma att upptagas i budgetredovisningen samt att det nu tillämpade förfaringssättet med uppläggande av särskilda fondtitlar för redovisningen av dylika medel för framtiden upphör.

7:o) Under socialdepartementet, § 34, hava revisorerna yttrat sig i fråga om utbetalandet av tilläggsarvoden åt vissa av pensionsstyrelsens ombud (Del I sid 41—43).

*Tilläggs-
arvoden för
vissa av pen-
sionsstyrel-
sens ombud.*

Revisorerna hava anfört i huvudsak följande:

»Vid granskning av pensionsstyrelsens förvaltning under budgetåret 1925—1926 hava revisorerna iakttagit, att pensionsstyrelsen den 30 juni 1926 beslutat, att till vissa ombud, för vilka det nya resereglementets bestämmelser om resekostnadsersättning visat sig särskilt kännbara, skulle av tillgängliga medel utbetalas tilläggsarvode för tiden $\frac{1}{8}$ 1925— $\frac{30}{6}$ 1926 med belopp, som funnes angivet i en bilagd förteckning. I förteckningen äro upptagna 92 ombud, vilka i tilläggsarvode erhållit sammanlagt 9,000 kronor.

I anledning av ifrågavarande utbetalning vilja revisorerna lämna följande närmare upplysningar.

Arvoden till pensionsstyrelsens ombud bestämmas av pensionsstyrelsen. Härvid gäller emellertid, att enligt av Kungl. Maj:t den 24 juli 1920 meddelad föreskrift intet arvode får överstiga 1,800 kronor för år. Dessutom åtnjuta ombuden ersättning för av uppdraget föranledda resor.

I staten för pensionsstyrelsens verksamhet under budgetåret 1925—1926 ingingo anslagsposter å förslagsvis 83,000 kronor till ersättning åt styrelsens ombud och 70,000 kronor till resekostnads- och traktamentsersättning åt samma ombud. Den 26 april 1926 avlät emellertid pensionsstyrelsen till Kungl. Maj:t framställning om att ovannämnda anslagspost å förslagsvis 83,000 kronor för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 måtte höjas till 105,000 kronor samt att i anslutning härtill statens slutsumma måtte höjas på motsvarande sätt. Till stöd för sitt förslag framhöll styrelsen i huvudsak följande. De arvoden, som utginge till ombuden, hade alltid varit synnerligen knappt tillmätta, vilket föranlett upprepade klagomål från ombudens sida. Om dessa enligt styrelsens mening befogade anspråk icke tillgodosåges, måste man räkna med att åtskilliga ombud och helt säkert de dugligaste bland dessa komme att frånträda sina uppdrag. Med hänsyn till den stora betydelse, som ombudens arbete hade för pensionsförsäkringen, särskilt ur kontroll- och sparsamhetssynpunkt, ansåge styrelsen det ofrånkomligt att genom arvodesförhöjningar söka förebygga en sådan för pensionsförsäkringsverksamheten ogynnsam utveckling av förhållandena. För genomförande inom ramen av nuvarande bestämmelser av en skäligen omreglering av ombudsarvodena erfordrades enligt en av styrelsen i sådant hänseende preliminärt utarbetad plan en ökning av den totala arvodessumman

för år räknat med 34,000 kronor. Därest en sådan ökning skulle medgivas, vore det styrelsens avsikt att redan under budgetåret 1925—1926 till ombuden utbetala tilläggsarvoden till ett något lägre belopp.

Genom beslut den 18 juni 1926 lämnade emellertid Kungl. Maj:t den av pensionsstyrelsen gjorda framställningen utan bifall.

Icke desto mindre fattade pensionsstyrelsen den 30 i samma månad det av revisorerna här ovan först omnämnda beslutet om utbetalande av vissa tilläggsarvoden till ombuden. Nämnas må, att härvid tilläggsarvoden tillerkändes även vissa ombud, som samma dag avgått.

I detta sammanhang torde vidare böra påpekas, att pensionsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 juni 1926 angående fördelningen av anslaget å extra stat för budgetåret 1926—1927 för upprätthållande av styrelsens verksamhet m. m. föreslagit bl. a., att anslagsposten ersättning åt styrelsens ombud måtte förslagsvis bestämmas till 107,500 kronor, ehuru densamma för ifrågasatt budgetår tidigare av styrelsen beräknats till förslagsvis 80,000 kronor, vilken senare beräkning legat till grund för 1926 års riksdags beslut om anslag för ändamålet. Ej heller sistberörda framställning blev av Kungl. Maj:t bifallen.

Utan att närmare ingå på frågan om de arvodesbelopp, som för närvarande utgå till pensionsstyrelsens ombud, äro tillräckliga eller icke, anse sig revisorerna böra ifrågasätta lämpligheten av att nämnda arvoden från början bestämts med tanke på att ombuden skulle tillgodogöra sig en behållning å de ersättningsbelopp, som utginge för av ombuden företagna resor. Därest rese- och traktamentsersättningen till ombuden bestämts enligt en lägre klass i då gällande resereglemente än den fjärde klassen, hade en normal utgångspunkt för fixering av själva arvodesbeloppen förefunnits. I varje fall synes pensionsstyrelsen icke hava förfarit riktigt, när styrelsen, sedan Kungl. Maj:t lämnat styrelsens den 26 april 1926 gjorda framställning om en höjning av ombudsarvodena utan bifall, likväl till ombuden utbetalat tilläggsarvoden. Styrelsen har motiverat sistberörda åtgärd med hänsyn till verkningarna av det nya allmänna resereglementet, men det bör då påpekas, att detta reglemente avsikligt givits endast provisorisk karaktär, just för att dess verkningar skulle kunna under någon tid prövas. Den omständigheten, att pensionsstyrelsen för ändamålet huvudsakligen använt den del av anslagsposten till arvoden åt ombuden, vilken annars skulle kvarstått odisponerad, samt i övrigt begagnat tillgängliga överskott å andra anslagsposter av förslagsanslags natur, ändrar icke revisorernas uppfattning i berörda hänseende. Det förefaller slutligen egendomligt, att pensionsstyrelsen i sin nyssnämnda framställning till Kungl. Maj:t endast i allmänna ordalag uttalat sig rörande behovet av en ökning av ombudsarvodena, under det att den till synes verkliga anledningen varit en annan, nämligen en önskan att ombuden skulle erhålla kompensation för den inkomstminskning de lidit genom det nya resereglementets tillkomst.»

Förklaring har avgivits av pensionsstyrelsen (Del. III sid. 84—86), som, efter att hava erinrat om att den klass, enligt vilken ombuden ägde åtnjuta rese- och traktamentsersättning, bestämts av Kungl. Maj:t, anfört bland annat följande:

»Revisorerna framhålla vidare, att pensionsstyrelsen synes icke hava förfarit riktigt, när styrelsen, sedan Kungl. Maj:t lämnat styrelsens den 26

april 1926 gjorda framställning om en höjning av ombudens arvoden utan bifall, likväl till ombuden utbetalt vissa tilläggsarvoden.

I detta avseende får styrelsen framhålla, att styrelsens ovanberörda framställning avsåg en betydande förhöjning av förslagsanslaget till arvoden åt ombuden, varigenom tilläggsarvoden skulle kunna tilldelas dem såsom skäligen kompensation för den minskning i förmåner, som föranletts av tillämpningen av det nya resereglementet. Då den begärda höjningen av anslaget icke beviljades, ansåg sig dock styrelsen berättigad att *inom ramen av det i styrelsens stat förslagsvis anvisade beloppet*, vilket förut icke fullt utnyttjats, söka i någon mån undanröja åtminstone de mest anmärkningsvärda missförhållandena genom den av revisorerna påtalade åtgärden att tillerkänna vissa ombud smärre tilläggsarvoden för tiden 1 augusti 1925—30 juni 1926. Sammanlagda summan av ombudens arvoden kom dock härigenom icke att uppgå till högre belopp, än som ungefär motsvarade det för budgetåret 1925—1926 förslagsvis anvisade anslaget.

Styrelsen kan ej finna annat än att detta förfaringssätt varit både formellt befogat och sakligt berättigat. Skäligheten av de utbetalda beloppen torde icke på något håll hava ifrågasatts.

Om Kungl. Maj:ts beslut att lämna styrelsens ovanberörda framställning utan bifall hade haft sin grund däri, att Kungl. Maj:t ansett en ökning av arvodena obefogad, skulle måhända skäl kunnat finnas för uppfattningen, att styrelsen uti ifrågavarande hänseende förfarit oriktigt. Men Kungl. Maj:ts ståndpunkt härutinnan lärer, enligt vad till styrelsen meddelades, hava uteslutande dikterats av det formella skäl, att Kungl. Maj:t icke ansåg lämpligt att vidtaga en så avsevärd höjning av ett anslag — låt vara av förslagsanslags natur — vilket endast för ett par månader sedan fastställts av riksdagen. Att Kungl. Maj:t tvärtom varit av den uppfattningen, att fog funnes för en höjning av arvodena, lärer bekräftas därav, att, enligt vad styrelsen förport, Kungl. Maj:t i innevarande års statsverksproposition ämnar föreslå riksdagen en förhöjning av ifrågavarande anslagsbelopp.»

Utskottet vill erinra om att innevarande års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag höjt den under anslaget till pensionsstyrelsens verksamhet upptagna posten till ersättning åt styrelsens ombud från 80,000 kronor till 90,000 kronor. Då Kungl. Maj:t tidigare lämnat utan bifall av pensionsstyrelsen gjord framställning om höjning av ombudens ersättning, synes revisorernas erinran beträffande styrelsens åtgärd att själv besluta om utbetalningen av tilläggsarvoden under år 1926 vara fullt befogad. Med tillkännagivande av den ståndpunkt, utskottet intager beträffande detta spörsmål, har utskottet velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

*Utskottets
yttrande.*

omförmåla.

8:o) Under socialdepartementet, § 36, hava revisorerna lämnat en redogörelse för gällande grunder för läkemedels taxering å apotek samt apotekens ekonomiska driftsresultat. (Del I, sid. 46—61).

*Läkemedels-
priserna.*

I anslutning till nämnda redogörelse hava revisorerna gjort följande uttalande:

»Såvitt revisorerna kunna finna, bekräfta de ovan meddelade uppgifterna riktigheten av den allmänt utbredda uppfattningen, att våra läkemedelspriser äro i ock för sig mycket höga. Detta gäller visserligen i mindre grad de varor, som av apoteken skola inköpas i färdigberett skick och där tillhandahållas utan särskild beredning, men är desto starkare framträdande i fråga om de varor, där laborationstaxan eller ex-temporetaxan eller båda dessa taxor äga tillämpning. Dock ställer sig utförsäljningspriset dyrt även för det först avsedda varuslaget. Om vi t. ex. taga ett sådant läkemedel som acetylsalicylsyra, är dess inköpspris för apotekaren 5 kronor per kilogram, vilket för 100 gram gör 50 öre och för 10 gram 5 öre. Vid försäljning å apotek av denna vara i lös vikt, alltså utan föregående beredning, betingar den emellertid ett pris av 1 krona 35 öre för 100 gram och 20 öre för 10 gram i handköp (allt under förutsättning, att dessa mängder säljas i särskilda poster). Försäljningspriset utgör följaktligen 270—400 procent av inköpspriset. Eller ett annat exempel: ricinolja kostar i inköp för apoteket 1 krona 40 per kilogram, d. v. s. för 100 gram 14 öre. Vid försäljning från apotek betinga 100 gram ricinolja ett pris av 55 öre i handköp, d. v. s. försäljningspriset utgör nära 400 procent av inköpspriset. I stort sett torde proportionen mellan inköpspris och försäljningspris vara enahanda beträffande de av apoteken i färdigberett skick inköpta varorna, då prisberäkningen, såsom av det föregående inhämtas, sker efter vissa fixa normer.

Särskilt höga te sig emellertid i ett stort antal fall priserna å de läkemedel, där laborations- och ex-temporetaxorna träda i verksamhet. För dessa varor, av vilka många tillhöra dem, å vilka omsättningen är störst, springer priset på grund av taxornas ytterst detaljerade och invecklade beräkningsgrunder stundom upp till ett belopp, som i förhållande till råvarans inköpspris och även med hänsyn till därå nedlagt arbete och omkostnader synas enorma. Om vi taga den allmänt kända och mycket använda acetylsalicylsyran, kan denna, såsom nämnts, inköpas i lös vikt och kostar då på apoteket 20 öre för 10 gram i handköp. Det vanliga är ju emellertid, att den stora allmänheten köper detta läkemedel i form av pulver om 1 gram i pappersomslag. 10 gram dylika pulver betinga då ett pris av 70 öre, under det att apoteket för råvaran betalat ett inköpspris av 5 öre för 10 gram, d. v. s. utförsäljningspriset utgör 1,400 procent av råvarans inköpspris. Härvid är att märka, att den beredning, som skall i sin mån berättiga det högre priset för det dispenserade pulvret än för varan i lös vikt, huvudsakligen utgöres av varans uppvägning och anbringande i pappersomslag, vilka åtgärder äro av relativt enkel beskaffenhet och i allmänhet, åtminstone å större apotek, lära utföras av billig arbetskraft. Åtskilliga andra liknande exempel kunna anföras. Acetanilid, d. v. s. antifebrin, kostar apotekaren i inköp 3 kronor 65 öre per kilogram, alltså omkring $3\frac{1}{3}$ öre för 10 gram. 10 gram av varan i lös vikt betinga vid utförsäljning å apoteket 20 öre, men 10 gram av varan i form av dispenserade pulver om $\frac{1}{4}$ gram kosta 2 kronor och 20 öre, d. v. s. mer än 6,000 procent av råvarans inköpspris. Antipyrin kostar apoteket i inköpspris 13 kronor 50 öre per kilogram, alltså $13\frac{1}{2}$ öre per 10 gram. Priset för 10 gram i lös vikt vid försäljning från apoteket är 45 öre, men 10 gram av varan i form av dispenserade pulver om 1 gram kosta

95 öre, alltså mer än 700 procent av inköpspriset. Apotekets inköpspris för bromnatrium utgör 3 kronor 75 öre per kilogram eller 3.75 öre för 10 gram. Sistnämnda mängd i lös vikt kostar å apoteket 20 öre men i form av dispenserade pulver om 1 gram 70 öre, alltså omkring 1,865 procent av inköpspriset.

Det må vara tillräckligt med de exempel, som här anförts. Det torde mera sällan förekomma, att enskilda företag å sina varor kunna kalkylera med dylika relationer mellan inköps- och försäljningspris. Emellertid måste man här givetvis noga beakta de särskilda förhållanden, som göra att en jämförelse i nu berörda hänseende mellan apoteken och enskilda affärsrörelser icke är genomförbar. Prisfrågan kan icke bedömas fristående för sig utan måste ses ur synpunkten av apotekens ställning såsom i viss mån officiella organ med allmänviktiga funktioner. Kraven på i möjligaste mån bekväm tillgång för alla rikets innebyggare till goda läkemedel, tillhandahållna allmänheten under betryggande säkerhet för varans egenskaper, innebära, att apoteksinrättningar måste i åtskilliga fall uppehållas utan möjlighet att beräkna någon större varuomsättning samt att höga fordringar måste ställas på apotekspersonalens utbildning och apotekens utrustning. Dessa omständigheter få icke förbises, när det gäller att bedöma prisernas skälighet. Sådant apoteksväsendet för närvarande är organiserat, torde det vara oundvikligt, att berörda förhållanden komma att inverka i riktning mot att hålla priserna uppe.

Även med beaktande av dessa synpunkter kunna emellertid revisorerna icke finna annat, än att de nu gällande läkemedelspriserna äro i stort sett alltför höga. I många fall äro proportionerna mellan inköpspris och försäljningspris sådana — särskilt ifråga om läkemedel, som torde komma mest till användning i tät bebyggda orter med stora apoteksinrättningar — att skillnaden mellan dem synes vara avsevärt större, än vad som rimligen kan betingas av hänsynen såväl till kostnaderna för försäljningsvarans anskaffande och framställande, häri inbegripet den andel, varan skäligen bör bära av rörelsens allmänna omkostnader, som ock till de ovan anförda synpunkterna i fråga om apoteksväsendets organisation i vårt land. Riktigheten av detta omdöme torde få anses bestyrkt av de uppgifter, revisorerna ovan lämnat angående apoteksinnehavarnas nettoinkomster. Dessa uppgå, såsom vi sett, i ett stort antal fall till mycket betydande belopp. Av 171 apotek i städer hava 88 eller mera än hälften en nettoinkomst av 30,000 kronor eller därutöver, 45 eller mer än en fjärdedel en nettoinkomst av 40,000 kronor eller därutöver samt 19 eller omkring 11 procent en nettoinkomst, som belöper sig till icke mindre än 50,000 kronor eller därutöver. Vad landsbygdsapoteken beträffar är ställningen visserligen annorlunda. Dock hava av 136 sådana apotek 18 eller 13½ procent uppnått en nettoinkomst av 20,000 kronor eller mera. Det största antalet av landsbygdsapoteken befinner sig i gruppen 11,000—20,000 kronors netto. Under 10,000-kronors-gränsen ligger ett relativt ringa antal apotek, sammanlagt 53. Av totalantalet apotek i städer och landsbygd, 307 stycken, vilkas nettoinkomst utgör minst 10,000 kronor, hava 151 eller alltså omkring hälften 20,000 kronor eller därutöver i nettoinkomst och 292 eller 95 procent av dessa 307 apotek hava en nettoinkomst av 11,000 kronor eller därutöver. Visserligen avgå numera från dessa nettoinkomster de ovan omtalade pensionsavgifterna, men återstående inkomstsummor äro dock högst avsevärda.

Enligt revisorernas mening är en genomgripande revision av taxegrund-

derna i syfte att ernå en nedsättning av läkemedelspriserna av behovet påkallad och utförbar. Åtskilliga utvägar att nå detta syfte torde vid en dylik revision stå öppna, och uteslutet synes icke vara, att en ändring av grunderna kan läggas så, att prissänkningen särskilt träffar de läkemedel, där enligt nu gällande regler utförsäljningspriset drives upp till ett i förhållande till inköpspriset oformligt högt belopp, men lämnar de måttliga priser åsatta läkemedlen i stort sett orörda. Såväl reglerna för grundpriserna samt parti- och minutprisernas bestämmande som ock laborations- och ex-temporetaxorna synas här lämna rikligt med möjligheter till revidering och förenkling. Överhuvudtaget förefaller det revisorerna värt att övervägas, om ej grunderna för prisberäkningen kunde i allmänhet göras betydligt enklare, så att det även för andra än fackmän bleve möjligt att utan större svårigheter överblicka deras verkningar och bedöma prisernas beskaffenhet. Man får dock komma ihåg, att apoteken, såsom förut betonats, icke äro enskilda affärsföretag i vanlig mening utan intaga en halvofficiell ställning under offentlig kontroll. Måhända kunde det ock vara förtjänt att prövas, huruvida icke vid den årliga omräkningen av taxan i medicinalstyrelsen även någon eller några personer kunde deltaga, vilka icke representera apotekarkårens speciella intressen.

I detta sammanhang bör påpekas en sak, som vid en blivande revidering av priserna jämväl synes förtjäna beaktande, nämligen att å apoteken samma eller likvärdiga varor tillhandahållas under olika beteckningar och till olika priser. Detta gäller åtskilliga av våra mest använda läkemedel, vilka förekomma dels såsom varumärkesskyddade och då betinga ett högre pris, dels ock utan varumärkesskydd och till avsevärt mycket lägre pris. I regel bära, såsom vi sett, de varumärkesskyddade läkemedlen relativt enkla benämningar och äro allmänt kända, under det att de varor, som icke åtnjuta dylikt skydd, i farmakopén åsatts namn, som för lekmannen äro svåra att uttala och hålla i minnet, vartill kommer, att möjligheten att å apoteken erhålla motsvarigheter till de varumärkesskyddade varorna men till betydligt billigare pris ännu torde vara känd endast av en relativt ringa del av köparna. Om det nu skall anses oundgängligt, att apoteken föra båda slagen av varor, synes det revisorerna, att tillvaron av de billigare varorna åtminstone borde göras mera allmänt bekant, t. ex. genom lämpliga anslag å apoteken eller på annat sätt, liksom det givetvis även vore önskligt, att förhållandet av läkarna noga beaktades vid utfärdandet av recept. Klart är vidare, att det för allmänheten i hög grad skulle underlätta åtkomsten av de billigare varorna, om dessa åsattes namn, vilkas bevarande i minnet och uttalande kunde ske utan ansträngning.

Skäligt synes vara, att en revidering av taxegrunderna i prissänkande riktning förknippas med åtgärder, som för de minst bärkraftiga apotekens innehavare säkerställa vad som kan anses vara en nöjaktig bärgning. I detta avseende kunna olika vägar för en reform tänkas. Närmast tillhands synes ligga, att genom utdebitering av avgifter av de mera bärkraftiga apoteken, ungefär på samma sätt, apotekskommittén på sin tid föreslog, skapa en regleringsfond, från vilken bidrag kunde efter vissa grunder lämnas de ekonomiskt svaga företagen. Det torde av de ovan lämnade uppgifterna rörande apotekens nettoinkomster vara tydligt, att nödvändigheten att åstadkomma medel till en dylik utjämning icke behöver hindra en effektiv sänkning av priserna. Då nämligen med nuvarande priser en betydande del av apoteken öppnå påfallande höga nettoinkomster, torde en lämplig prissänkning likväl för de större apoteken medgiva så avsevärda inkomster, att erforderlig del

därav kan avstås till en regleringsfond, utan att apoteksinnehavaren häri-
genom betages möjligheten till en riklig avkastning av sin rörelse.

Såsom i den föregående historiken angives, är kravet på en sänkning av
läkemedelspriserna av ganska gammalt datum. De igångsatta utredningarna
hava hittills i stort sett icke avsatt andra resultat än vissa åtgärder för
ordnande av apotekarnas pensionsförhållanden och dylikt.

De åtgärder, som sålunda vidtagits för att trygga apotekarnas ställning i
pensionshänseende, hava visserligen icke möjliggjorts genom motsvarande
höjningar av läkemedelspriserna, men uppenbart är, att de inverkat för-
dröjande på en revidering av taxegrunderna för åstadkommande av pris-
sänkning. Då nu emellertid apoteksinnehavarnas pensionering genom be-
rörda åtgärder lär vara ekonomiskt säkerställd, torde det få anses vara en
berättigad fordran, att nästa steg i apoteksfrågan blir vidtagandet av åtgärder
till förverkligande av riksdagens år 1907 uttryckta önskan om till-
handahållande av *billiga* läkemedel.

Revisorerna vilja alltså, under åberopande av vad här anförts, framhålla
såsom synnerligen angeläget, att sådana anordningar vidtagas, att en revi-
dering av taxegrunderna för ernående av en effektiv prissänkning måtte
inom en snar framtid kunna genomföras.»

Förklaring har avgivits av medicinalstyrelsen (Del III sid. 89—92), vil-
ken, efter att hava meddelat, att styrelsen genom Kungl. Maj:ts beslut den
30 december 1926 erhållit uppdrag att efter vissa riktlinjer utarbeta förslag
till bestämmelser, åsyftande att nedbringa läkemedelspriserna, anfört föl-
jande:

»Riksdagens revisorer anse sig hava funnit, att de nu gällande läke-
medelspriserna äro i stort sett alltför höga, och hava framhållit såsom syn-
nerligen angeläget, att sådana anordningar vidtagas, att en revidering av
taxegrunderna för ernående av en effektiv prissänkning å läkemedel måtte
inom en snar framtid kunna genomföras.

Medicinalstyrelsen, som vid skilda tillfällen under senare tid framhållit
önskvärdheten av läkemedelsprisernas nedbringande, delar revisorernas me-
ning, att dessa priser böra sänkas, och anser, att en prissänkning kan genom-
föras inom en snar framtid. Styrelsen utgår därvid från att ett nedbringande
av läkemedelspriserna dock ej bör åstadkommas genom åtgärder, som även-
tyra de stora fördelar, den nuvarande apoteksorganisationen erbjuder, i
främsta rummet förmånen för allmänheten att erhålla riktigt beredda och
väl kontrollerade läkemedel, trygghet mot ödesdigra misstag samt en rela-
tivt bekväm tillgång till läkemedel. Styrelsen förutsätter även, att de små
apoteken, av vilka ett stort antal redan med nu gällande priser å läkemedel
för att kunna drivas erhålla kommunalt bidrag, även på annat sätt tillför-
säkras skäligen driftsbidrag samt att erforderliga filialapotek (medikaments-
förråd) kunna upprätthållas.

I fråga om de skäl, som anförts eller kunna anföras för ett nedbringande
av läkemedelspriserna, och de åtgärder, som kunna vidtagas härför, får
medicinalstyrelsen framhålla följande.

Det torde i flertalet länder, som hava ett ordnat apoteksväsende, vara en
sedan gammalt hos allmänheten utbredd mening, att läkemedel vid försälj-
ning från apoteken äro dyra, och detta har i Sverige tagit sig uttryck i
ordspråket »Apotek är dyrt kök». Den främsta orsaken till att denna före-

ställning uppkommit torde vara att söka däri, att apotekens nödvändiga utrustning och årliga omkostnader äro så stora i förhållande till deras omsättningssumma, att den relation mellan inköps- och försäljningspris, som kan tillämpas för annan handelsrörelse, ej kunnat komma till användning i fråga om handel med läkemedel. Vilket system som än må ligga till grund för apoteksväsendets organisation, kunna läkemedlen, därest man ej vill tillgripa statsmedel för täckande av uppkommande förluster, icke åsättas lägre priser än att apotekens avkastning, i bästa fall den sammanlagda avkastningen av samtliga apotek, blir nöjaktig.

Om således handelsvinsten ej med fog kan läggas till grund för en revidering av läkemedelspriserna, bör en sådan däremot kunna grundas på den alltför höga nettobehållning, som innehavare av medelstora och större apotek under senare år åtnjutit, samt på en inskränkning i apotekens driftskostnader, särskilt deras avlöningsutgifter, och därjämte på en utvidgning av apotekens avsättningsmöjligheter.

Då en utredning i nämnda avseenden innefattas i det uppdrag åt medicinalstyrelsen, som Eders Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut av den 30 december 1926 innebär, torde styrelsen beträffande frågan om åtgärder för nedbringande av priserna å läkemedel få begränsa sig till att åberopa detta uppdrag.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet har av medicinalstyrelsens i ärendet avgivna yttrande funnit, att styrelsen delar revisorernas uppfattning i fråga om nu gällande läkemedelspriser. Med hänsyn härtill och under uttalande av sin förväntan att den genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1926 anbefallda utredningen av frågan om nedbringande av dessa priser skyndsamt må fullföljas, har utskottet endast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

*Förordnande
av ordförande
och ledamöter
i vissa taxeringsnämnder.*

9:o) Under socialdepartementet, § 39, hava revisorerna (Del I sid. 66) omförmålt, att överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län genom kungörelser den 27, respektive den 30 november 1925 meddelat förordnande för, bland andra, vissa kammarrättsråd och assessorer i kammarrätten såsom ordförande eller ledamöter i taxeringsnämnd för år 1926. Med hänsyn till den befattning kammarrätten hade att taga med taxeringsmål måste det enligt revisorernas förmenande anses mindre lämpligt, att ledamot av nämnda domstol erhöle förordnande av ovan angivna art.

I ärendet har yttranden avgivits av överståthållarämbetet, som anført följande (Del III sid. 92):

»Vid meddelande av förordnande såsom ordförande i taxeringsnämnd anser överståthållarämbetet sig böra uteslutande taga hänsyn till vederbörandes förutsättningar att på ett sakkunnigt och i övrigt tillfredsställande sätt kunna fullgöra detsamma. Huruvida uppdraget kan vara hinderligt för den förordnades verksamhet i övrigt är en omständighet som i allmänhet undandrar sig överståthållarämbetets bedömning och för övrigt synes

vara ämbetet skäligen ovidkommande i alla de fall då vederbörande förklarar sig villig mottaga uppdraget. Då överståthållarämbetet emellertid anbefallts att yttra sig över revisorernas uttalande att det med hänsyn till den befattning kammarrätten har att taga med taxeringsmål skulle vara mindre lämpligt att ledamot av nämnda domstol erhåller förordnande av förevarande art får ämbetet meddela att detsamma visserligen förstår att betänkligheter av detta slag kunna uppstå, men då det för dessa ledamöters dömande verksamhet otvivelaktigt måste vara gagneligt, att de erhålla en ingående kännedom om sättet för taxeringsmålen handläggning inom första instans, synas dessa betänkligheter ämbetet icke böra tillmätas avgörande betydelse. Inom rättskipningens område anses också allmänt ett utbyte av arbetskrafter mellan under- och överrätt nyttigt. Slutligen får överståthållarämbetet meddela att antalet mål inom kammarrätten, vid vilkas handläggning jäv kan uppkomma för ledamot på grund av ordförandeskap i taxeringsnämnd i Stockholm kan beräknas till omkring 20 om året, av vilket antal helt få kunna tänkas förekomma till handläggning å den division, på vilken vederbörande tjänstgör.»

Jämväl länsstyrelsen i Stockholms län har yttrat sig i ärendet (Del III sid. 93) och därvid anfört följande:

»Länsstyrelsen tillåter sig till en början att erinra, att dylika förordnanden sedan länge förekommit från överståthållarämbetet utan att föranleda någon anmärkning. För sin del har länsstyrelsen under sådana förhållanden ansett sig kunna och böra, om ock i ringa omfattning, anlita befattningshavare av nämnda kategorier, då det visat sig svårt att annorledes erhålla fullt kvalificerade personer till ifrågavarande uppdrag emot nu utgående ersättning. Att sådana svårigheter ofta förekomma, har länsstyrelsen vid olika tillfällen haft anledning att inför Kungl. Maj:t framhålla. Från synpunkten av kvalificerat arbete inom taxeringsnämnderna har det sålunda varit av värde att i några fall befattningshavare i kammarrätten befunnits villiga att emottaga sådana uppdrag. Enligt länsstyrelsens förmenande torde det vidare vara till förmån för vederbörandes egen utbildning att desamma beredas tillfälle att deltaga i taxeringsarbetet i första instans. Beträffande befattningshavare inom hovrätterna anses ju dylik växelverkan önskvärd.

Att den ojäviga behandlingen inom kammarrätten av de taxeringsmål, som må inkomma från taxeringsdistrikt med dylika ordförande eller ledamöter i taxeringsnämnd, skulle äventyras, får väl betraktas såsom uteslutet på grund av vanliga regler om jäv, och den omständigheten, att från ämbetsverkets sida hinder ej gjorts gällande gent emot ifrågavarande uppdrag, torde innebära vitsord att uppdragen ej heller i andra avseenden ansetts olämpliga för vederbörandes fullgörande av sina ämbetsplikter.»

Vidare hava revisorerna under socialdepartementet, § 40, i samband med vissa anmärkningar rörande Stockholms länsräkenskaper för budgetåret 1925—1926 (Del I sid. 68 och 69) meddelat, att de iakttagit, hurusom befattningshavare, vilka fullgjort taxeringsarbete och för denna tjänstgöring uppburit gottgörelse med avsevärda belopp, icke i nämnvärd utsträckning åtnjutit ledighet för uppdragets fullgörande och ej heller behövt vidkännas

avdrag å sin avlöning i länsstyrelsen. I samband härmed hava revisorerna anfört följande:

»Den omständigheten att länsstyrelsens befattningshavare i mycket stor omfattning tilldelas uppdrag av olika slag, måste enligt revisorernas mening i väsentlig grad inverka på behovet av medel för avlöning av icke-ordinarie personal. Såsom ett exempel på i vilken omfattning befattningshavare i Stockholms länsstyrelse tagas i anspråk för uppdrag av denna art, vilja revisorerna omnämna följande av länsstyrelsen lämnade uppdrag avseende 1926 års taxeringar. I fråga om landskontorets personal är sålunda att märka, att länsassessorn varit ordförande i taxeringsnämnden i ett av länets folkrikaste distrikt samt att av de två ordinarie länsbokhållarna den ene är ordförande i tre taxeringsnämnder och den andre i tvenne. Av de fem ordinarie landskontoristerna tjänstgöra två såsom nämndsordförande i vardera två taxeringsdistrikt, en i tre distrikt, och en i fyra distrikt, samt en i ett distrikt, vilken senare dock tillika är länsstyrelsens ombud i taxeringsnämnden i annat distrikt. En tillförordnad landskontorist är, förutom ordförande i en taxeringsnämnd, av länsstyrelsens förordnad ledamot i ytterligare fem nämnder. Jämväl å landskansliet anställd personal har i stor utsträckning tagits i anspråk för taxeringsuppdrag och arbete hos provningsnämnden.

För tjänstgöring i samband med taxeringsarbetet hos provningsnämnden har till i länsstyrelsen anställd personal, icke tillhörande skrivbiträdes- eller vaktmästarpersonalen, utbetalts 13,429 kronor. Sammanlagt har till hos länsstyrelsen anställd personal utbetalts ersättning för taxeringsarbete med tillhoppa omkring 40,000 kronor. Då länsstyrelsens personal i så avsevärd omfattning tages i anspråk för särskilda uppdrag utan att samtidigt behöva vidkännas löneavdrag, måste härav enligt revisorernas mening bliva följden, att behovet av icke-ordinarie personal gör sig starkt gällande samt att de till förfogande stående medlen för avlöning av sådan personal bliva otillräckliga.

I detta sammanhang vilja revisorerna omnämna, att länsstyrelsen för budgetåret 1926—1927 äger disponera icke blott ett belopp av 67,968 kronor av anslaget till befattningshavare i länsstyrelserna utan jämväl 45,500 kronor av femte huvudtitelns expensanslag, alltså tillhoppa 113,468 kronor, men att länsstyrelsen i allt fall ansett behov föreligga av ytterligare medel.

Det synes rvisorerna nödvändigt, att länsstyrelsen för framtiden iakttaga större återhållsamhet i avseende å meddelandet av uppdrag av berörda art, så att icke dess egentliga uppgifter härigenom bliva lidande.»

Förklaring i ärendet har avgivits av länsstyrelsen. (Del III sid. 94—103.)

Utskottets
ytt.ande.

I likhet med revisorerna måste utskottet finna det ur principiell synpunkt vara mindre lämpligt, att personer, vilka det i tjänsten åligger att behandla och avgöra taxeringsfrågor, tilldelas förordnande såsom ordförande i taxeringsnämnd eller ledamot av provningsnämnd. Å andra sidan lär det icke kunna förnekas, att det i vissa fall kan vara till fördel för såväl kamrarrätten som överståthållarämbetet och länsstyrelserna, att hos dem anställda befattningshavare erhålla den erfarenhet av taxeringsärendenas handläggning hos taxerings- och provningsnämnderna, som genom dylikt ord-

förande- och ledamotskap kan vinnas. Även med behörigt beaktande av sistnämnda synpunkt har utskottet dock, då, på sätt revisorerna jämväl påpekat, vissa myndigheter synas i anmärkningsvärd utsträckning meddela förordnanden för hos myndigheterna i fråga anställda befattningshavare att vara ordförande och ledamöter i taxeringsnämnder ävensom ledamöter i prövningsnämnder, ansett sig böra framhålla angelägenheten av att förordnanden av detta slag inskränkas i möjligaste mån, särskilt i avseende å ordförandeskap i taxeringsnämnder. Det vill nämligen synas utskottet, som om större hänsyn, än hittills skett, borde tagas till allmänhetens berättigade krav på att inom taxeringsdistriktet för förfrågningar äga tillgång till taxeringsnämndsordföranden. Svårighet synes ej heller hava förelegat att i flertalet av de angivna fallen inom vederbörande orter erhålla fullt kompetenta och lämpliga personer för dessa uppdrag.

Slutligen bör framhållas att, även om vederbörande befattningshavare i viss utsträckning använda sin semester för fullgörandet av ifrågavarande uppdrag, behovet av medel för avlönande utav icke-ordinarie personal dock måste påverkas av här ovan nämnda förhållanden. Utöver vad ovan anförts, har utskottet med hänsyn till den utredning, som pågår rörande stats-tjänstemännens bisysslor, icke velat uttala sig i denna fråga.

Vad i ärendet förekommit, har utskottet dock funnit vara av den betydelse, att utskottet ansett sig böra detsamma för riksdagen

omförmåla.

10:o) Under socialdepartementet, § 40, hava revisorerna gjort vissa anmärkningar beträffande Stockholms läns räkenskaper för budgetåret 1925—1926 (Del 1 sid. 66—69).

*Stockholms
läns räkenskaper.*

Revisorerna hava bland annat anført:

»Till landsfiskalen i Ärlinghundra distrikt har utbetalts ersättning för ett flertal s. k. polisresor, vilka av honom företagits under åren 1922 t. o. m. 1925 med tillhoppa 1,906 kronor 17 öre. Det har väckt revisorernas uppmärksamhet, att flertalet av dessa resor företagits med bil (egen bil), oaktat det övervägande antalet av resorna kunnat ske med anlitan av järnväg samt åtminstone i ett mycket stort antal fall resorna icke synas hava varit av så brådskande art, att automobil behövt komma till användning i den utsträckning som skett. Då landsfiskal åtnjuter fri-biljett å järnväg inom sitt distrikt, hava ifrågavarande resor, därest de skett järnvägsledes, endast kommit att draga en bråkdel av den kostnad som nu utbetalts. Den omständigheten att landsfiskalen först under budgetåret 1925—1926 debiterat ersättning för under åren 1922 t. o. m. 1924 företagna bilresor har givetvis medfört svårighet för länsstyrelsen att kontrollera dessa resor.

Revisorerna hava jämväl lagt märke till, att en annan landsfiskal hos länsstyrelsen rekviderat och uppburit ersättning för företagna tjänsteresor,

oaktat ifrågavarande resor i själva verket utförts av en inom hans distrikt anställd extra landsfiskal. Revisorerna måste för sin del finna en dylik åtgärd oriktig.

Granskningen av de utav länsstyrelsen utbetalda reseräkningarna har givit revisorerna den bestämda uppfattningen av en kontroll, som från länsstyrelsens sida utövas såväl med avseende på sättet för resornas företagande som i fråga om debiteringen av ersättningen icke kan anses vara tillfredsställande.

Utbetalningen av avlöningsmedel hos länsstyrelsen äger rum med användande av postanvisningar till utom Stockholm bosatta personer och har därvid löneutbetalningarna skett i särskilda postanvisningar för den fasta lönen, dyrtidstillägg, tillfällig löneförbättring, sportelersättning m. m. Revisorerna hava lagt märke till att åtskilliga befattningshavare sålunda erhållit sin månadsavlöning i fyra olika postanvisningar. Detta förfaringssätt har syntts revisorerna mindre lämpligt, och ägnat att öka arbetet såväl inom länsstyrelsen som för postverket, varjämte det givetvis för de befattningshavare, vilka ägt uppbära avlöningen, medför ökat besvär.

Vidare hava revisorerna uppmärksammat de utbetalningar, som av länsstyrelsen verkställts med anlåtande av s. k. vägslitningsmedel. Ifrågavarande medel uttagas med stöd av § 27 mom 1 i Kungl. Maj:ts förordning den 15 juni 1923 om motorfordon (nr 281) av omnibusföretag såsom ersättning för ökat vägunderhåll och förvaltas av länsstyrelsen, som med anlåtande av dessa medel bekostar verkställandet av kontroll över företagen samt tryckning av biljetter m. m. Av de under budgetåret 1925—1926 redovisade vägslitningsmedlen hava 56,021 kronor 81 öre utbetalts till vederbörande vägstyrelser, medan 10,022 kronor 85 öre av länsstyrelsen disponerats för ovan angivna ändamål. För utfört arbete med debitering av vägslitningsavgifter samt för kontrollresor m. m. har en landskanslist uppburit 2,568 kronor 70 öre. Därvid har arvode för resdag debiterats med ända upp till 24 kronor, varjämte ersättning utgått icke blott för den vid förrättningen använda bilen utan jämväl i visst fall med 12 kronor per dag till bilens förare. Jämväl sistnämnda gottgörelse har utbetalts till befattningshavaren i fråga. Det vill synas revisorerna som om dessa medel icke bort av länsstyrelsen disponeras till ersättningar av berörda art.

Revisorerna hava jämväl iakttagit, att länsstyrelsen i några fall icke synes, såvitt av handlingarna framgår, hava ställt sig till efterrättelse de i § 2 av kungl. kungörelsen den 26 juni (nr 357) med tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet meddelade föreskrifterna angående avdrag vid ledighet under vissa förhållanden. Sålunda har befattningshavare, vilken fullgjort taxeringsarbete och för denna tjänstgöring uppburit gottgörelse med avsevärda belopp, icke i nämnvärd utsträckning åtnjutit ledighet för uppdragets fullgörande och ej behövt vidkännas avdrag å sin avlöning i länsstyrelsen. Ovannämnda landskanslist, som uppburit arvode av 24 kronor per dag för kontroll över omnibustrafiken har de dagar han varit upptagen med dessa förrättningar icke avstått någon avlöning såsom landskanslist. Det torde i detta sammanhang förtjäna omnämnas, att sistnämnda befattningshavare jämväl tjänstgör såsom kommissionär hos länsstyrelsen samt av länsstyrelsen förordnats att vara ordförande i taxeringsnämnd.

Granskningen av räkenskaperna för Stockholms län i avseende å budgetåret 1925—1926 hava givit revisorerna den allmänna uppfattningen att åt-

skilliga erinringar kunna göras beträffande länsstyrelsens sätt att handhava förvaltningen, vilket för övrigt bestyrkes av att ett mycket stort antal anmärkningar mot länsstyrelsens medelsdispositioner framställts i riksräkenskapsverket.»

Förklaring har avgivits av länsstyrelsen, som härvid fogat ett yttrande av landsfiskalen i Ärlinghundra distrikt m. m. (Del III sid. 94—143).

Länsstyrelsen har bland annat anfört följande:

»Det torde icke kunna bestridas, att allvarliga olägenheter skulle uppkomma ej mindre för den rättssökande allmänheten än även för kontorsarbetets behöriga utövande, därest landsfiskalen vid tjänsteresor skulle nödgas anlita tåglägenhet i alla de fall, där järnvägsförbindelse finnes mellan platsen för landsfiskalskontoret och förrättningsstället. Såsom i Hasseluhns förklaring påvisas, föranleda nämligen tågens avgångs- och ankomsttider stora svårigheter att inpassa förrättningarna på ett förnuftigt sätt, och i många fall är detta alldeles uteslutet. I de distrikt, där tåglägenheterna äro flera och tågförbindelserna således gynnsammare, är förhållandet måhända ett annat, men vad Ärlinghundra distrikt beträffar, har länsstyrelsen ansett ofrånkomligt, att landsfiskalens tjänsteresor i många fall företagas med automobil såsom fortskaffningsmedel.

Detta förhållande innebär givetvis icke, att länsstyrelsen skulle i något avseende eftersätta granskningens noggrannhet, vilket torde få anses framgå av innehållet i en denna skrivelse bilagd redogörelse över antalet till länsstyrelsen under budgetåret 1925—1926 ingivna räkningar å rese- och traktamentsersättningar jämte med anledning av räkningarna vidtagna åtgärder.

Det må också erinras, att vederbörande länsbokhållare framställt vissa anmärkningar emot en av Hasseluhns ifrågavarande räkningar, och har länsstyrelsens anordningsbeslut fattats med godkännande av dessa anmärkningar. Riksräkenskapsverkets revision har icke framställt någon anmärkning emot räkningarna.

Revisorerna anföra vidare, att utbetalningen av avlöningsmedel hos länsstyrelsen, vilken sker med användande av postanvisningar till utom Stockholm bosatta personer, icke såsom nu är fallet borde ske i särskilda postanvisningar för den fasta lönen, dyrtidstillägg, tillfällig löneförbättring, sportelersättning med mera. Detta förfaringssätt finna revisorerna mindre lämpligt, enär därigenom arbetet skulle ökas såväl inom länsstyrelsen som för postverket, varjämte större besvär uppkomme för de befattningshavare, som ägde uppbära avlöningen.

Riksräkenskapsverkets blankettryck upptager bland annat anordningsblanketter till vissa befattningshavare för lön, tjänstgöringspenningar, förvaltningsbidrag och ålderstillägg. En del av dessa blanketter äro typografiskt så uppställda, att ytterligare kolumner för tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg med mera icke kunna upplinjeras å blanketten; å andra blanketter kunna en eller högst två nya kolumner tilläggas. På grund härav har länsstyrelsen meddelat särskilda anordningsbeslut beträffande dyrtidstillägg med mera, då fråga varit om sådana befattningshavare, för vilkas i stat upptagna avlöning särskilda anordningsblanketter skolat komma till användning. Av 38 § av kungl. kungörelsen den 31 december 1917 med föreskrifter angående medelsförvaltningen i länen framgår bland annat, att

postverkets inlämningsbevis rörande medelst postanvisning skedda utbetalningar skola vidfogas anordningshandlingarna. På grund härav hava särskilda postanvisningar varit erforderliga för varje anordning. Möjligen hade kunnat ifrågakomma att å en anordning sammanföra tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och andra eventuellt utgående löneposter. Ett sådant förfaringsätt förutsätter emellertid eljest onödig summering av ifrågavarande poster. Enligt länsstyrelsens mening medför nu tillämpade, av statsrevisorerna påtalade arbetsmetod övervägande fördelar för *länsstyrelsens* arbetssätt, *förutsatt givetvis att ovanberörda — vederbörligen föreskrivna — anordningsblanketter skola användas.* Varje post kan nu direkt ur löneliggaren införas å postanvisningsblanketterna, vilket arbete icke förutsätter andra kvalifikationer än innanläsningsförmåga och ordningssinne. Därest anordningarna och postanvisningarna genom sammanslagning av flera poster i löneliggaren skulle upptaga andra slutsummor än dem, som återfinnas i denna liggare, måste arbetet uppdragas åt mera kvalificerad och därför dyrare arbetskraft än den, som nu kan sysselsättas med utskrivandet av postanvisningarna.

Det torde slutligen böra upplysas, att de befattningshavare, som erhålla avlöning från länsstyrelsen medelst postanvisningar, äro till antalet jämförelsevis få, nämligen sammanlagt 99 stycken. Till dessa utbetalas avlöning med sammanlagt 196 postanvisningar i månaden. Det torde vara befogat att ifrågasätta, huruvida de olägenheter, som till äventyrs må åtfölja det ifrågavarande expeditionssättet, äro av den art, att detsamma förjänat att av statsrevisorerna påtalas på sätt som skett.

Revisorerna anmärka, att en landskanslist för utfört arbete med debitering av vägsplitningsavgifter samt för kontrollresor med mera uppburit 2,568 kronor 70 öre under budgetåret 1925—1926. Länsstyrelsen får härvid framhålla, att av detta belopp 1,000 kronor utgjort arvode dels för debitering av vägsplitningsavgifterna och av de omnibusföretagen åliggande tryckningskostnaderna, dels för kontroll å uppbörderna av samma medel, dels också för kontroll å utlämning av biljetterna samt å bokföringen och avgifternas fördelning mellan vägstyrelserna. Detta arbete har utförts å icke-tjänstetid med undantag för enstaka tillfällen, då förhållandena påkallat arbetets utförande å tjänstetid; i sistnämnda fall har emellertid kompensations ägt rum genom arbete i tjänsten å övertid. Med hänsyn till omfattningen av arbetet och de jämförelsevis stora belopp, som här äro i fråga, läser anmärkning mot storleken av det årliga arvodet 1,000 kronor icke med fog kunna göras och har icke heller av vägdistriktens revisorer blivit gjord. Utöver sagda belopp av 1,000 kronor har till nämnda landskanslist under budgetåret 1925—1926 utbetalats 1,568 kronor 70 öre, utgörande kostnad för av honom företagna kontrollresor. Rörande omfattningen av dessa resor och de tider, under vilka de företagits, får länsstyrelsen hänvisa till innehållet i bilagda (Bilaga 6), av samma landskanslist avgivna yttrande i anledning av anmärkningarna.

I fråga om det dagtraktamente, han därvid uppburit, vill länsstyrelsen erinra, att kontrollresorna ofta börjat tidigt på morgonen eller utsträckts till sent på natten samt sålunda utförts på övertid. Med hänsyn härtill och till att arbetet understundom kan vara förenat med verklig risk, ansåg sig länsstyrelsen, då kontrollresorna först igångsattes, böra medgiva ett jämförelsevis högre särskilt dagarvode, som sattes till 24 kronor, då arbetet varat 6 timmar och därutöver, före och efter ordinarie tjänstetid, samt till

12 kronor för tid under 6 timmar. Länsstyrelsen erinrar åter, att dessa traktamenten utgått av de vägslitningsmedel, som ställts till dess disposition, samt av vägdistriktens revisorer lämnats utan anmärkning. För övrigt må påpekas, att länsstyrelsen från och med mars 1926 av vissa praktiska skäl tillämpat det allmänna resereglementets bestämmelser vid ersättningar för resor av ifrågavarande art — en förändring, som statsrevisorerna icke öfvermält.

Slutligen hava revisorerna anmärkt, att den landskanslist, som företagit ifrågavarande kontrollresor, icke fått vidkännas avdrag å avlöning för den ledighet, han därvid åtnjutit. Länsstyrelsen får häremot framhålla, att efter dess uppfattning berörda kontrollresor företagits *i tjänsten* och att avdrag sålunda icke bort äga rum. Nämnda landskanslist förestår nämligen länsstyrelsens automobilavdelning och skall i denna sin egenskap sätta sig in i allt vad som rör automobiltrafiken i länet. Det måste då anses synnerligen lämpligt, att han icke blott från tjänsterummet utan även genom kontrollresor tager kännedom om allt vad som rör automobiltrafiken. Länsstyrelsen kan sålunda icke finna annat, än att resorna företagits i tjänsten. Att resekostnaderna icke utgått av statsmedel kan härutinnan icke göra någon skillnad, men väl innebär detta en ren fördel för statsverket.»

Utskottet, som under närmast föregående punkt berört frågan om förordnande av befattningshavare hos länsstyrelsen såsom ordförande och ledamöter i taxeringsnämnder m. m., har ansett sig under denna punkt böra till särskild behandling upptaga frågorna om de av landsfiskalen i Årlinghundra distrikt företagna resorna, länsstyrelsens utbetalningar av avlöningsmedel ävensom vissa dispositioner av s. k. vägslitningsmedel.

Den av länsstyrelsen och vederbörande landsfiskal lämnade förklaringen beträffande de anmärkta resekostnaderna har utskottet, som underkastat reseräkningarna en ingående granskning, icke funnit vara tillfredsställande. Enligt utskottets mening har nämligen anledning förefunnits för länsstyrelsen att beträffande åtskilliga av de i reseräkningarna upptagna särskilda resorna göra anmärkning på sättet för resekostnadsersättningens debiterande. Landsfiskalen synes icke hava bort, på sätt skett, få uppbära ersättning såsom för hästskjuts å vägsträckor, som löpt jämsides med en så pass tätt trafikerad järnväg som statsbanan Stockholm—Uppsala. Därest resorna ansetts i vissa fall vara av den brådskande art, att tåglägenhet icke lämpligen kunnat komma till användning för resan till förrättningsstället, hade återresan dock bort kunna ske järnvägsledes, varigenom för sistnämnda resa någon ersättning av statsmedel icke kommit att utgå, då landsfiskal äger fri resa å järnväg inom sitt distrikt.

Det av revisorerna påtalade förfaringssättet med utbetalningarna av avlöningsmedel har utskottet i likhet med revisorerna funnit vara olämpligt och ägnat att medföra ökat besvär såväl för de befattningshavare, vilka ägt uppbära avlöningen, som för postverket. Länsstyrelsens erinran, att riksräkenskapsverkets räkenskapsformulär nödvändiggjort förfaringssättet ifråga, har utskottet icke kunnat tillmäta någon betydelse, då utskottet har sig

*Utskottets
yttrande.*

bekant, att hos andra myndigheter, där samma formulär tillämpas, utbetalningarna pläga ordnas på ett mera ändamålsenligt sätt.

Vad slutligen beträffar den anmärkta utbetalningen av s. k. vägslitningsmedel till en befattningshavare hos länsstyrelsen för kontroll av vissa motorfordon, har utskottet icke kunnat finna annat än att, därest ifrågavarande uppdrag, såsom länsstyrelsen gjort gällande, varit att hänföra till tjänsteförrättning, befattningshavaren i fråga givetvis icke härför bort få uppbära arvode med ända upp till 24 kronor för dag.

Då utskottet emellertid erfarit, att länsstyrelsen numera åtminstone i vissa av de avseenden, som anmärkningarna beröra, tillämpar ett ändrat förfaringsätt, och då utskottet har anledning antaga, att även i övriga hänseenden länsstyrelsen kommer att iakttaga större försiktighet beträffande utbetalningarna, har utskottet allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

*Automobil-
skattemedlens
användning
för forsknings-
ändamål m. m.*

11:o) Under kommunikationsdepartementet, § 42, hava revisorerna upptagit till behandling frågan om automobilskattemedlens användning för forskningsändamål m. m. (Del I, sid. 71—73).

Beträffande denna fråga kommer utskottet att framdeles under riksdagen yttra sig; vilket utskottet velat härmed för riksdagen

anmäla.

*Automobil-
besiktning-
väsendet.*

12:o) Under kommunikationsdepartementet, § 43, hava revisorerna lämnat en redogörelse för automobilbesiktningväsendet och för de besiktningavgifter, som uppburits av automobilbesiktningmännen under vart och ett av åren 1924 och 1925. (Del I, sid. 74—79).

I anslutning härtill hava revisorerna gjort följande uttalande:

»Den allmänna obligatoriska besiktning, som motorfordonen för närvarande äro underkastade, företages i samband med registreringen, det vill säga då fordonen äro nya, och då felaktigheter i regel icke torde förekomma. Med undantag för de s. k. trafikbilarna är efterbesiktning icke obligatorisk i andra fall, än då sådana ändringar å fordonet företagits, att rättelse påkallas med avseende å de uti automobilregistret införda uppgifterna. Någon mera ingående undersökning för upptäckande av verkliga brister i axlar och hjul, styrinrättning m. m. läres icke vid besiktningarna företagas. Sin egentliga betydelse torde dessa hava såsom grundval för registreringen. Ur trafiksäkerhetssynpunkt torde däremot det nuvarande besiktningförfarandet få tillmätas ett tämligen underordnat värde, och sammanfattningsvis torde kunna sägas, att detsamma i sin nuvarande utformning innebär en i förhållande till effektiviteten alltför stor omgång.

Vad åter angår den del av besiktningmansarbetet, som avser prövningen av automobilförare (för körkorts erhållande), torde denna ur säkerhetssynpunkt hava större betydelse. Tvivelsutan förutsattes för utövandet av nämnda uppgift ett stort mått av ansvarskänsla och samvetsgrannhet samt goda tekniska insikter.

I sistnämnda avseende bör likvisst omnämnas, att endast ett begränsat antal av de nuvarande besiktningsmännen synes hava erhållit någon mera omfattande teknisk specialutbildning; till besiktningsmän äro sålunda för närvarande förordnade — förutom ett flertal ingenjörer och mekaniker — ett stort antal personer ur de mest skilda yrken, såsom affärsmän, officerare, jägmästare och andra civila tjänst innehavare med flera utanför de rent tekniska grenarna. Såsom i sin mån belysande för det mått av teknisk yrkeskunskap, vilket för närvarande anses böra krävas, må antecknas, att i ett fall en domprost förordnats att under den ordinarie besiktningsmannens ledighet upprätthålla dennes befattning. I detta sammanhang vilja revisorerna fästa uppmärksamheten på den frihet, som enligt gällande författningsbestämmelser i viss utsträckning är allmänheten medgiven i fråga om valet av besiktningsman. Sålunda må för körkorts erhållande prov avläggas för vilken som helst av besiktningsmännen inom det län, där vederbörande är mantalsskriven; om vederbörande hellre så önskar, kan prov också få avläggas för någon av besiktningsmännen i det län, där han erhållit sin utbildning. Redan i samband med genomförandet av 1923 års lagstiftning i ämnet framhölls de möjligheter till missbruk, som en dylik alltför stor valfrihet kunde medföra; det kunde sålunda tänkas, att viss besiktningsman i syfte att obehörigen tillskansa sig uppdrag — eller av annan anledning — ådagalade efterlåtenhet vid provens anställande, varigenom han företrädesvis komme att uppsökas på andra besiktningsmäns bekostnad. På grund härav genomfördes ovannämnda begränsningar i tidigare förefintliga allmänna frihet i valet av besiktningsman. Med understrykande av de sålunda anförda synpunkterna vilja revisorerna ifrågasätta, huruvida icke ytterligare inskränkningar av den nuvarande valfriheten mellan olika besiktningsmän kan vara påkallad. Till detta påpekande hava revisorerna närmast föranletts av sina vid granskningen av de införskaffade inkomstuppgifterna gjorda iakttagelser; sålunda har förmärkts, att vissa besiktningsmän kunna uppnå högst anseliga inkomstbelopp, vilka icke synas stå i rätt förhållande till automobiltrafikens begränsade omfattning å vederbörande ort.

I de mindre städerna och på landsbygden synes besiktningsmannarbetet i allmänhet utövas som bisyssla till annan yrkesanställning, varvid den årliga arvodesinkomsten uppgår till belopp, växlande från cirka 100 till omkring 10,000 kronor. I Stockholm och vissa andra städer, där besiktningsmannuppdraget utövas mera yrkesmässigt, har den behållna andelen av uppburna avgifter i ett flertal fall stigit till omkring 20,000 kronor för år. Vad Stockholm beträffar, äro två utav de därstädes tillsatta besiktningsmännen dessutom anställda som besiktningsmän inom Stockholms län; då vid beräkningen av dessa besiktningsmäns andel i uppburna avgifter ingen sammanläggning av inkomsterna från de båda besiktningsområdena ägt rum, har för dessa båda besiktningsmän inkomsten under de senare åren kommit att uppgå till närmare 30,000 kronor. I de sålunda angivna sifferuppgifterna har icke räknats med inflytande arvoden såsom kontrollant för körskolor.

Även då arbetet på detta sätt utövas mera sammanhängande, synes det dock icke vara så tidskrävande att icke möjligheter till annat förvärvsarbete förelegat. Enligt vad införskaffade uppgifter giva vid handen hava i vissa fall medhunnits upp till 25 eller ännu flera fordonsbesiktningar och förarprov om dagen, varvid uppburits avgifter till belopp av cirka 350 kronor, eller därutöver per dag. I stället förekomma andra dagar eller tidsperioder, då inga förrättningar företagits. Själva expeditionsarbetet synes icke vara av någon mera krävande beskaffenhet. Besiktningsinstrumentet

innefattar i regel — förutom vissa uppgifter rörande fordonens tillverkning och typ, vikt m. m., vilka uppgifter grundas på de upplysningar, som automobilnehavaren härutinnan författningsenligt har att lämna — allenast ett jakande svar på en däri förefintlig tryckt fråga rörande det besiktade fordonets trafikduglighet.

I betraktande av nu anförda förhållanden och sådan utvecklingen på detta område gestaltat sig måste revisorerna därför finna de grunder, efter vilka besiktningsmännens arvoden för närvarande beräknas, leda till resultat, som i allmänhet för dessa ställa sig mer än skäligen gynnsamma.

Med vad revisorerna sålunda anført har avsetts att belysa det nuvarande automobilbesiktningsväsendet och en del därmed sammanhängande förhållanden. Enligt revisorernas förmenande torde vad som härvid framkommit motivera en revision av hithörande bestämmelser, i syfte att ovan anmärkta missförhållanden i den nuvarande organisationen undanröjas.»

Förklaringar hava avgivits av samtliga länsstyrelser (Del III sid. 157—214) och överståthållarämbetet (Del III sid. 406).

*Utskottets
yttrande.*

Vad revisorerna anført beträffande ersättningen till automobilbesiktningsmännen, har utskottet funnit vara värt synnerligt beaktande. Enligt utskottets mening måste nämligen de ersättningar, som, enligt vad utredningen givit vid handen, under de senaste åren utgått till ifrågavarande besiktningsmän, anses i vissa fall vara alltför höga. Även revisorernas erinringar i övrigt, särskilt i avseende å den nuvarande valfriheten mellan olika besiktningsmän, anser utskottet värda att upptagas till närmare undersökning. Med anledning härav har utskottet velat föreslå, att framställning av riksdagen göres hos Kungl. Maj:t om vidtagande av de åtgärder beträffande de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna i ämnet, som av revisorernas uttalande må anses påkallade.

I detta sammanhang har utskottet velat erinra om att jämväl andra lagutskottet i sitt utlåtande, nr 27, framhållit, att frågorna om sänkning av besiktningsavgifterna och om ändring i grunderna för beräkning av besiktningsmännens arvoden borde utan avvaktan å en allmän revision av motorfordonsförordningen bliva föremål för Kungl. Maj:ts övervägande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning och vidtaga de åtgärder, som härav kunna föranledas, beträffande de av revisorerna i deras berättelse behandlade frågorna rörande automobilbesiktningsväsendet.

*Den rättsliga
värden av
kronans fasta
egendom.*

13:o) Under finansdepartementet, § 50, hava revisorerna lämnat en redogörelse för den rättsliga värden hos de särskilda ämbetsmyndigheterna av kronans fasta egendom (Del III sid. 88—100).

Härtill hava revisorerna anknutit följande allmänna uttalanden:

»Vad som av revisorerna anmärkts beträffande vissa av de egendomsförvaltande verkens handhavande av den rättsliga omvårdnaden av kronans fasta egendom synes revisorerna vara av så allvarlig beskaffenhet, att revisorerna anse sig böra påyrka, att en allmän revidering av ämbetsverkens fastighetsförvaltning snarast äger rum. Det synes revisorerna, som om kammarkollegii utredning av den 6 maj 1925 därvid bör tagas till utgångspunkt för de vidare åtgärderna i saken. En dylik revidering synes revisorerna främst böra gå ut på uppläggande av fastighetsliggare, innehållande fullständiga och autentiska uppgifter rörande kronans fastigheter. Dessa liggare böra, såsom av kammarkollegium framhålles, utgöra grundvalen för övriga ekonomiska eller tekniska liggare eventuellt för en bokföring ifråga om kronans fastigheter i enlighet med vad ovannämnda byggnadssakkunniga framhållit närmast beträffande fastigheterna inom Stockholms stad, Liggarna synas revisorerna böra upprättas i överensstämmelse med kammarkollegii härovan omfördä utredning, därvid revisorerna i likhet med kollegium funnit, att det av vattenfallsstyrelsen tillämpade systemet bör, med de modifikationer, som erfordras av de särskilda förhållanden, som kunna förefinnas vid de olika verken, kunna utgöra förebild för äganderättshandlingarnas ordnande och registrerande. Härom liksom angående äganderättshandlingarnas förvarande i brandfria lokaler synas generella och enhetliga bestämmelser böra meddelas. Med anledning av vad som förekommit beträffande de ovan nämnda militära verken vilja revisorerna slutligen ifrågasätta, huruvida icke inom vissa tidsperioder återkommande inspektion av de egendomsförvaltande verkens äganderättshandlingar bör äga rum, förslagsvis genom kammarkollegiets advokatfiskalsämbete.»

Förklaringar hava avgivits av följande myndigheter, nämligen
fångvårdsstyrelsen (Del III sid. 218 och 219),
arméförvaltnings fortifikationsdepartement (Del III sid. 219—224),
marinförvaltningen (Del III sid. 224—229),
väg- och vattenbyggnadsstyrelsen (Del III sid. 229 och 230) samt
telegrafstyrelsen (Del III sid. 230).

Av vad revisorerna anfört, synes utskottet framgå, att synnerligen betänkliga brister förefinnas i fråga om den rättsliga värden av kronans fasta egendom.

Enligt utskottets mening bör det vara till fördel för kronans fastighetsförvaltning i allmänhet, om ett enhetligt system för uppläggandet av register över de fastigheter, som förvaltas av de olika verken och myndigheterna, snarast möjligt kunde komma till stånd. I ett dylikt register torde i så fall jämväl kunna upptagas erforderliga anteckningar rörande de inteckningar, som eventuellt belasta fastigheterna i fråga.

En utredning rörande dessa spörsmål synes utskottet vara önskvärd. I samband härmed torde jämväl böra tagas under övervägande, huruvida det icke kunde anses lämpligt att vissa allmänna bestämmelser av Kungl. Maj:t utfärdades rörande huvudgrunderna för de särskilda verkens fastighetsförvaltning.

*Utskottets
yttrande.*

På grund av vad sålunda anförts anser sig utskottet böra hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av större ordning och enhetlighet i fråga om den rättsliga vården av kronans fastigheter.

Placeringen av vissa kapitalillgångar.

14:o) Under finansdepartementet, § 51, hava revisorerna lämnat en redogörelse för av statskontoret, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, statens pensionsanstalt och postsparbanken verkställda kapitalplaceringar (Del I sid. 101—111).

Revisionsberättelsen § 51.

Härtill hava revisorerna, som i sin berättelse intagit en tablå rörande vissa kapitalplaceringar, anknutit följande uttalande:

»Såsom av den här lämnade redogörelsen framgår har den utlåningsverksamhet, staten enbart med anlitande av här ifrågavarande kapitalmedel bedriver, nått en synnerligen betydande omfattning. Det är härvid att märka, att denna kreditgivande verksamhet sönderfaller i två till arten skilda huvudgrupper, nämligen dels sådan utlåning, som med stöd av statsmakternas beslut äger rum med huvudsyfte att befrämja allmännyttiga sociala och liknande ändamål och till industriens och näringslivets understödjande och förkovran, och dels sådana lån, som mera hava karaktären av rena kapitalplaceringar för medlens förräntning. Till den förra gruppen, för vilken disponeras den större delen av berörda kapitalmedel, äro att hänföra lån till kommunala korporationer, diverse företag (även centralkassor för jordbrukskredit) och enskilda personer ävensom i ej oväsentlig grad aktieplaceringarna. Till den senare gruppen åter torde få räknas obligations- och inteckningslånen, i viss mån aktieförvärven samt placeringen hos privata bankinstitut.

Givet är, att det för det allmänna äger en utomordentlig betydelse, att de maktpåliggande uppgifter, som i förevarande hänseenden påvila ovan nämnda ämbetsmyndigheter, handhavas med den största möjliga omtanke och noggrannhet och så, att medlen komma att verkligen tjäna de syften, som med dem avsetts. Det kan icke förnekas, att vissa svårigheter härutinnan föreligga i det förhållandet, att berörda låneverksamhet under nuvarande organisationsformer är splittrad på ett flertal händer, varigenom lätt — i händelse av bristande samverkan mellan de olika myndigheterna — en viss planlöshet i medelsförvaltningen kan göra sig gällande. Härtill kommer, att verksamhetens väldiga räckvidd och dess uppdelning på flera förvaltningsorgan givetvis försvårar en mera ingående kontroll och realgranskning från statsmakternas sida i fråga om det sätt, varpå myndigheterna fullgöra hithörande åligganden. Klart är, att för en institution av det slag riksdagens revisorer utgöra, det icke kan vara möjligt att åstadkomma en effektiv granskning över hela verksamhetsområdet. Med den tid, som står revisorerna till buds, nödgats de ofta och särskilt i detta fall, att upptaga allenast vissa sidor eller detaljer till närmare prövning.

I de två efterföljande paragraferna skola revisorerna närmare sysselsätta sig dels med den utlåning, som av ifrågavarande ämbetsmyndigheter skett mot säkerhet av fastighetsintekning, dels ock med statskontorets utlåning

av medel från vissa statens utlåningsfonder. I övrigt vilja revisorerna i nu förevarande sammanhang inskränka sig till vissa erinringar i anknytning till innehållet i ovanstående tablå.

Vad angår de medel, som ifrågavarande myndigheter hava att i förräntningssyfte placera, tillämpas beträffande de särskilda institutionerna bestämmelser av inbördes mycket skiftande innehåll. För statskontoret gäller i detta hänseende ett kungl. brev av den 31 augusti 1877, som sedan dess icke undergått ändring, annat än på en viss punkt genom nådigt brev den 3 maj 1918. De föreskrifter, som här givas för statskontorets placeringsverksamhet, te sig numera i hög grad föråldrade och synas tarva en snar omarbetning. Vi skola närmare återkomma till deras innehåll i nästföljande paragraf. Så mycket kan dock alltid nämnas till belysande av nyss antydda förhållande, att det enligt omförmälda brev är statskontoret medgivet att till fondernas förräntande inköpa norska, tyska, franska eller engelska statspapper, och att denna bestämmelse varit gällande under hela den förflutna av världskriget förorsakade krisperioden, ehuru väl den av verket icke tillämpats, samt vidare att verket vid utlåning mot inteckning i stadsfastighet icke är skyldigt att anpassa lånen annorledes än efter fastigheternas brandförsäkringsvärde, således utan hänsyn till taxeringsvärden. Någon skyldighet för verket att vid utlåning mot inteckning genom sakkunnig värdering övertyga sig om fastigheternas verkliga värde föreligger heller icke. Gränsen för denna senare utlåning är angiven till $\frac{1}{3}$ av brandförsäkringsvärdet, när det gäller fastigheter i Stockholms stad, och till $\frac{1}{3}$ av medeltalet av de sistförflutna 10 årens taxeringsvärden, när det gäller jordegendomar å landet. Vad åter beträffar pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten är i sistnämnda hänseende gränsen fastställd till 50 procent av senast fastställda taxeringsvärde eller 60 procent av sådant värde, som efter särskild värdering fastställles av vederbörande förvaltningsmyndighet, under det att för postsparbanken i motsvarande fall gäller, att lån mot inteckning må lämnas i sådan fastighet, som med hänsyn till läge, yttinnehåll brandförsäkring och avkastning prövas innebära fullgod säkerhet, dock icke till högre belopp än att inteckningen ligger inom $\frac{2}{3}$ av taxeringsvärdet. Bestämmelserna av år 1887 medgiva icke statskontoret rätt att utlämna lån mot skuldförbindelse, utfärdad eller garanterad av kommun, varemot sådan befogenhet tillkommer övriga här omförmälda myndigheter, dock ej statens pensionsanstalt annat än inom en viss gräns och endast för visst ändamål (skolhusbyggnad). Endast vissa av verken äga utlämna lån till central-kassor för jordbrukskredit. För statens pensionsanstalt gäller, såsom tidigare sagts, den specialbestämmelsen, att, fränsett viss del av dess kapitaltillgångar, dessa i övrigt skola överlämnas såsom lån till riksgäldskontoret.

De nu anförda exemplen torde giva tillräcklig inblick i placeringsföreskrifternas växlande innebörd. Enligt revisorerernas mening är en revidering av desamma påkallad, i syfte att större enhetlighet härutinnan må ernås. Därvid synas särskilt bestämmelserna om utlämning av lån mot fastighetsintekning böra bliva föremål för vissa ändringar, en fråga, på vilken vi emellertid skola närmare ingå i nästföljande paragraf.

I fråga om förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden gäller den särbestämmelsen, att medel bland annat kunna redovisas i lån till företag, som äro ägnade att i pensionsförsäkringens intresse befordra folkhälsan och som enligt pensionsfullmäktiges prövning anses erbjuda »nöjaktig» säkerhet. Intill högst en fjärdedel av de för placering avsedda medlen må redovisas i dylika lån. I anledning härav anse sig revisorerna böra framhålla, att

dessa lån på grund av den mindre stränga fordran på beskaffenheten av säkerheten för desamma kunna komma att innebära betydande ekonomiska risker. Enligt vad revisorerna inhämtat hava emellertid placeringar av sistberörda art hittills skett endast i undantagsfall och till jämförelsevis ringa belopp. Vid utgången av senaste budgetår voro sålunda 866,000 kronor, motsvarande 0.27 procent av fondens totalbelopp, placerade på detta sätt.

Den ovan anförda specialbestämmelsen för statens pensionsanstalt om överlämnande såsom lån till riksgäldskontoret av viss del av dess kapitalmedel ger revisorerna anledning fästa uppmärksamheten på de betydande summor, som av statsmedel innestå i privata bankföretag. Revisorerna vilja ifrågasätta, huruvida icke en liknande föreskrift, som den nyss åberopade, borde meddelas jämväl beträffande övriga här avsedda myndigheter. Visserligen vilja revisorerna icke göra gällande, att man härvid borde låta bestämmelsen erhålla samma räckvidd som för statens pensionsanstalt, vars kapitaltillgångar till huvudsaklig del skola placeras på ovan angivna sätt. Men med en starkare begränsning och under iakttagande att övergången till en dylik ordning icke göres på sådant sätt, att den inverkar störande på förhållandena å den allmänna penningmarknaden, synes en föreskrift av här antydd art för staten kunna innebära avsevärda fördelar, då härigenom dess eget lånebehov skulle kunna till en del tillgodoses. Frånsett detta spörsmål torde det vara ett befogat anspråk, att staten, med hänsyn till att den i så stor omfattning permanent ställer medel till de privata bankinrättningarnas förfogande, härför erhåller en något förmånligare räntegottgörelse än vad hittills synes vara vanligt. I sådant syfte synas åtgärder från de förvaltande statsinstitutionernas sida påkallade, allt dock under behörigt hänsyntagande till att intet eftergives i fråga om placeringarnas trygghet. I detta sammanhang kunna revisorerna icke underlåta att betona vikten av att stor varsamhet iakttages vid placeringar av detta slag, och att följaktligen icke, såsom i ett av de föreliggande fallen skett, hela eller i det närmaste hela det kontanta tillgodohavandet för ett verk hålles innestående i ett enda bankinstitut.

Slutligen må ett förhållande beröras, som har avseende på redovisningen i statskontorets räkenskaper av vissa aktieposter, vilka synas bokförda i några fall till värden, understigande och i några fall överstigande de verkliga. Då det emellertid ur statsfinansiell synpunkt torde vara önskvärt, att statens kapitaltillgångar utan undantag bokföras till belopp, som motsvara de verkliga värdena, synes revisorerna en rättelse i berörda hänseende böra vidtagas.»

Förklaring i ärendet har avgivits av statskontoret, som i fråga om revisorernas under § 51 gjorda uttalande anfört följande:

»I § 51 hava revisorerna, i sammanhang med en mera allmänt hållen redogörelse för såväl statskontorets som en del andra större penningförvaltande verks kapitalplacering och de härför gällande föreskrifterna, beträffande särskilt statskontoret framhållit, att nämnda föreskrifter numera te sig i hög grad föråldrade och synas tarva en snar omarbetning. Statskontoret vill med anledning härav till en början erinra, att dessa föreskrifter, på sätt av revisorerna ock omförmäls, huvudsakligen innehållas i kungl. brevet den 31 augusti 1877. Enligt berörda brev skola de av statskontoret förvaltade fondmedlen göras fruktbärande i främsta rummet genom inköp av obligationer, utställda av riksgäldskontoret, av Allmänna hypoteksbanken,

Svenska hypoteksföreningar, Bruksägarnas hypotekskassa eller av allmänna verk och inrättningar eller kommuner, som till sådana förbindelser utgivande erhållit nådigt tillstånd och vilkas finansiella ställning fortfarande synes bereda långivaren tillräcklig säkerhet, varjämte det för statskontoret är medgivet att inköpa norska, danska, tyska, franska eller engelska statspapper. För den händelse värdepapper av nu anført slag icke stå att erhålla till pris, som synes förenligt med tillbörligt avseende å medlens räntesavkastning, äger statskontoret utlämna lån med förbehåll av återbetalning inom viss tid efter uppsägning, ej överskjutande sex månader, eller lån på bestämd tid av högst ett år, emot säkerhet vare sig av sådana värdepapper, som få för fondernas räkning inköpas, eller av inteckning, fastställd i stenshus i Stockholm, beläget å fri och egen grund samt för all framtid brandförsäkrat i stadens brandförsäkringskontor, eller ock i jordegendom inom Stockholms stads område eller å landet. Det belopp, vartill sådan fastighet belånas, må i allmänhet icke överstiga för stenshus i Stockholm tredjedelen av brandförsäkringsvärdet och för jordegendomen tredjedelen av medeltalet av de sist förflutna tio årens taxeringsvärde, där ej statskontoret på grund av särskilda omständigheter skulle finna inteckningar, överskjutande detta värde, i något fall innebära fullgod säkerhet. De medel, som icke genast kunna på förenämnda sätt göras fruktbarande, skola insättas å räkning i Sveriges riksbank.

Sedermåra har emellertid Eders Kungl. Maj:t beträffande de fonder, som tillförts statskontoret för förvaltning, efter framställning av statskontoret, medgivit ämbetsverket rätt att, i avvaktan på annan placering, insätta kapitalmedel i bankinrättning med av Eders Kungl. Maj:t fastställd bolagsordning.

Genom beslut den 3 maj 1918 fann Eders Kungl. Maj:t gott förordna, att statskontoret skulle äga att, med iakttagande av de i nådiga brevet den 31 augusti 1877 i övrigt föreskrivna villkor och bestämmelser, efter prövning i varje särskilt fall utlämna lån mot inteckning, fastställd i stenshus i Stockholm, beläget å fri och egen grund samt för all framtid försäkrat i Stockholms stads brandförsäkringskontor *eller annan försäkringsinrättning, som av statskontoret ansåges i förevarande avseende erbjuda betryggande säkerhet.*

Då statskontoret i det följande återkommer till frågan om utlåning mot inteckning i fastighet, vill statskontoret här beträffande övriga placeringar framhålla, att, då statskontoret icke har något tillgodohavande i utländska statspapper och denna placeringsmöjlighet icke veterligen i ämbetsverket ifrågakommit, från statskontorets sida intet är att erinra mot att medgivandet om inköp av dylika papper må utgå ur placeringsföreskrifterna. Att kommunlån icke i annan form än av obligationslån upptagits bland statskontorets placeringsmöjligheter torde bero på att vanliga kommunlån mot revers i allmänhet äro bundna under en längre amorteringstid, vilket icke lämpar sig för de under statskontorets förvaltning stående fonderna.

I fråga om den av revisorerna omnämnda möjligheten att låta fonderna förräntas genom att riksgäldskontoret för statens räkning upplånat medlen, vill statskontoret hänvisa till sitt utlåtande den 18 december 1924 i anledning av de i samma års revisionsberättelse gjorda uttalanden angående förvaltningen av vissa fondmedel. Statskontoret framhåller där, hurusom en sådan placering visserligen kunde synas ligga nära till hands, men att då statskontoret, med hänsyn till de ändamål, de under dess förvaltning ställda fonderna hade att tillgodose, för de utlånade medlen måste

betinga sig högsta möjliga ränta och i varje fall en ränta, motsvarande den, som genom annans betryggande placering kunde erhållas, riksgäldskontoret knappast torde bliva betjänt med en dylik upplåning, varemot statskontoret, då tillfälle därtill yppade sig, kunde såsom hittills vid mera fasta placeringar utnyttja de obligationslån riksgäldskontoret upptog. Jämväl de övriga penningförvaltande verk, beträffande vilka motsvarande anordning ifrågasatts, kunde icke förordas åtgärd i sådan riktning och revisorernas förslag föranledde intet uttalande från statsutskottets eller riksdagens sida.

Slutligen hava revisorerna i § 51 anmärkt, att i statskontorets räkenskaper vissa aktieposter synas vara bokförda i några fall till värden understigande och i några fall överstigande de verkliga. De aktier, som här avses, lära vara aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag å nominelt 40 miljoner, i Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet å nominellt 29 miljoner, i Aktiebolaget Jordbrukarbanken å nominellt 15 miljoner, i Ostkustbanans aktiebolag å nominellt 15 miljoner samt i Svenska Stenkolsaktiebolaget Spetsbergen å nominellt 2 miljoner kronor. Av ifrågavarande aktier äro aktierna i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts, efter framställning av statskontoret, den 22 augusti 1913 meddelade beslut, bokförda till ett värde av etthundra miljoner kronor, under det att övriga aktier bokförts till ett belopp i det närmaste motsvarande det nominella.

Att det värde, vartill Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets aktier upptagits, understiger det verkliga torde i betraktande av den utdelning, som å berörda aktier erhållits, vara tydligt. Då avkastningen emellertid synes bliva ganska växlande och lämpligheten av att vidtaga en successiv reglering av ifrågavarande kapitalvärden med hänsyn tagen till dessa växlingar torde kunna ifrågasättas, har statskontoret icke hittills funnit skäl föreligga att hos Eders Kungl. Maj:t utverka föreskrift om med vilket värde ifrågavarande aktier böra i räkenskaperna upptagas.

Även beträffande övriga aktieposter synes det, enligt statskontorets mening, knappast lämpligt att ännu vidtaga några förändringar med avseende å bokföringsvärdena. Av någon vidare praktisk betydelse lär det icke heller kunna anses vara. Statskontoret skall emellertid icke underlåta att vid lämplig tidpunkt och när möjlighet förefinnes att med någon större grad av säkerhet beräkna värdena av ifrågavarande aktieposter, underställa frågan om aktiernas bokföringsvärde Eders Kungl. Maj:ts prövning.»

Förklaringar hava vidare avgivits av följande ämbetsverk, nämligen:
generalpoststyrelsen (Del III sid. 238—249),
pensionstyrelsen (Del III sid. 240—244),
statens pensionsanstalt (Del III sid. 244) samt riksförsäkringsanstalten (Del III sid. 245—251).

Pensionsstyrelsen har i nämnda förklaring bland annat beträffande lån mot säkerhet av in-teckning i fastighet anfört, att styrelsen icke ville förneka, att genomförandet av större enkelhet i bestämmelserna skulle kunna vara till fördel, om därmed tillika åsyftades att erhålla mera betryggande garantier för ett riktigt utmätande av belåningsgränsen. Erfarenheten syntes hava visat, att särskilt under de senare åren taxerings- och brandförsäkringsvädena icke alltid utgjort tillförlitliga uttryck, åtminstone ur belånings-synpunkt, för en fastighets verkliga värde. För ett riktigt bedömande

härav borde nog enligt styrelsens mening i allmänhet erfordras besiktning och värdering av sakkunniga personer.

Under finansdepartementet § 52 hava revisorerna jämväl behandlat frågan om lån mot säkerhet av in-teckning lämnade av statskontoret, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen och postsparbanken (Del I, sid. 107—111).

Revisorerna hava härom anfört bland annat följande:

»De iakttagelser, revisorerna gjort beträffande de i denna paragraf avsedda lån, hava slutligen givit revisorerna anledning betona önskvärdheten av en omarbetning av härutinnan gällande placeringsbestämmelser. Såsom redan förut framhållits, böra föreskrifterna för de olika verken bringas till större överensstämmelse inbördes. Därvid synes det nödvändigt att stadga skyldighet för vederbörande verk att låta anställa sakkunnig besiktning och värdering av till belåning ifrågasatta fastigheter. Vidare bör uppmärksammas, att de för pensionsförsäkringsfonden och riksförsäkringsanstalten gällande bestämmelserna, att lån må beviljas inom 50 procent av senast fastställda taxeringsvärdet *eller* 60 procent av efter särskild värdering fastställt värde, icke synas fullt betryggande. Jämväl i de fall, där särskild värdering skett, synes det nämligen erforderligt att göra belåningsgränsen avhängig av taxeringsvärdet. I detta hänseende synes lämpligt att fastställa en något lägre gräns än den som för närvarande gäller för postsparbanken, sålunda att under inga förhållanden 50—60 procent av taxeringsvärdet må överskridas. Revisorerna vilja erinra om att Kungl. Maj:t funnit skäl föreligga att meddela liknande bestämmelser i fråga om enskilda hypoteksinrättningar.»

De av generalpoststyrelsen, pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten i detta ämne avgivna förklaringarna återfinnas under de här ovan avgivna yttrandena. Beträffande statskontorets i denna fråga avgivna förklaring får utskottet hänvisa till revisionsberättelsen. Del III sid. 233—234.

Av revisorernas uttalanden och myndigheternas däröver avgivna förklaringar synes framgå, att mycket olikartade föreskrifter för närvarande gälla beträffande statens medelsplaceringar. I vissa fall måste också bestämmelserna ifråga anses otidsenliga och föråldrade. Så synes framför allt vara fallet med föreskrifterna i kungl. brevet den 31 augusti 1877 rörande grunderna för de av statskontoret verkställda placeringarna av fondmedel. Utskottet har därför ansett det vara önskvärt, att en omarbetning sker av de för de olika ämbetsverken gällande föreskrifterna angående kapitalplacering, varvid de av revisorerna härutinnan angivna synpunkterna torde böra tagas under närmare omprövning. Beträffande särskilt statskontoret vill utskottet, med hänsyn till att några av de största fonderna, vilkas tillgångar skola placeras i den ordning varom nu är fråga, draga sina inkomster från landets olika delar, medan kapitalplaceringen nu i allt väsentligt sker inom huvudstaden, framhålla, att det synes böra tagas under övervägande, huruvida icke en utvidgning bör ske av den statskontoret redan nu tillerkända rätten att i viss utsträckning placera medel i kommunala lån.

Revisions-
berättelsen.
§ 52.

Utskottets
yttrande

I anslutning till vad pensionsstyrelsen i sin ovan nämnda förklaring an-
fört rörande genomförandet av större enhetlighet i bestämmelserna om lån
mot säkerhet av in-teckning i fastighet i avsikt att erhålla mera betryggande
garantier för ett riktigt utmätande av belåningsgränsen, har utskottet velat
föreslå, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör framställning om vidtagandet av
åtgärder i sådant hänseende. Erfarenheterna under de senaste åren synas
nämligen hava visat, att fastigheternas taxerings- och brandförsäkringsvärden,
vilka nu ofta torde huvudsakligen hava legat till grund för bestämmandet
av lånebeloppen, icke alltid utgjort tillförlitliga uttryck för fastighetens
verkliga värde ur belåningssynpunkt.

Att nu närmare angiva riktlinjerna för den omarbetning av gällande
bestämmelser om placering av vissa kapitaltillgångar, som sålunda ifråga-
satts, har utskottet icke ansett lämpligt, utan synes en ingående utredning
härom böra ske. Vid denna torde böra beaktas vad revisorerna och ämbets-
verken beträffande detta spörsmål anfört. I samband härmed torde jämväl
den av revisorerna berörda frågan om bokföringsvärdena av vissa tillgångar
böra undersökas.

Då utskottet alltså anser sig böra göra framställning om vissa ur prin-
cipiell synpunkt mera betydelsefulla ändringar i nu tillämpade placerings-
bestämmelser, har utskottet icke funnit skäl föreligga att, utöver vad som
ovan skett, ingå på och uttala sig i fråga om de av revisorerna gjorda er-
inringarna rörande speciella placeringar av fondmedel.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för er-
näende av större enhetlighet och mera tidsenliga före-
skrifter beträffande grunderna för den olika verk och
myndigheter åliggande placeringen av statsverkets med
därtill hörande fonders kapital.

*Ersättning
till Stock-
holms stad
för debiterad
kommunal-
skatt för vissa
utländska
beskicknings-
fastigheter.*

15:o) Under finansdepartementet, § 63, hava revisorerna ifrågasatt, huru-
vida icke vid utarbetandet av förslag till ny kommunalskattelag sådana be-
stämmelser kunde införas eller ock i annat sammanhang sådana anordningar
vidtagas att — med bibehållen skattefrihet för utländska makter, som äga
beskickningshus i Stockholm — likväl ersättning för debiterad kommunal-
skatt icke i framtiden skulle behöva av statsverket utbetalas till Stockholms
stad.

Ifrågavarande spörsmål torde, enligt vad utskottet erfarit, komma att
upptagas till behandling i samband med prövningen av Kungl. Maj:ts
proposition rörande ny kommunalskattelag, vilket utskottet härmed velat
för riksdagen

anmäla.

16:o) Under finansdepartementet, §§ 64—70, hava revisorerna meddelat vissa uppgifter i fråga om rese- och traktamentsersättning åt befattningshavare i statens tjänst ävensom gjort vissa erinringar i anledning av ifrågasvarande bestämmelsers tillämpning (Del I, s. 136—143).

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 190 med förslag till allmänt rese-reglemente upptagit till behandling vad revisorerna i nämnda hänseende anfört. I samband med sitt yttrande över denna proposition har utskottet jämväl uttalat sig om de av revisorerna till behandling upptagna spörsmål; varom utskottet velat här

erinra.

Iakttagelser rörande tillämpning av gällande bestämmelser i fråga om rese- och traktamentsersättning åt befattningshavare i statens tjänst.

17:o) Under ecklesiastikdepartementet, § 71, hava revisorerna behandlat frågan om förvaltningen av de ecklesiastika löneboställena (Del III sid. 144—153).

Efter att hava lämnat en redogörelse för sina härom gjorda iakttagelser hava revisorerna anfört följande:

»Sammanfattningsvis vilja revisorerna framhålla vikten av snara åtgärders vidtagande för att de missförhållanden, som f. n. vidlåda förvaltningen av de ecklesiastika boställena, må kunna undanröjas. Desto angelägnare framstår detta med hänsyn till de betydande ekonomiska värden, varom här är fråga; här avsedda egendomar uppgå till mellan 3,000—4,000, till en väsentlig del bestående av landets bästa och mest välbelägna jord, och deras taxeringsvärde torde f. n. sammanlagt närma sig 150 miljoner kronor. Av vikt synes sålunda vara, att en vidgad möjlighet kan beredas till upplåtande av ecklesiastik jord för egna hem och andra självständiga jordbruk. Likaledes torde böra övervägas, huruvida icke det i skilda avseenden föräldrade tjänstbarhetsystemet kan ytterligare anpassas efter nutida förhållanden. Överhuvud bör den revision av de nuvarande tunga och opraktiska samt till ekonomisk misskötsel ledande förvaltningsbestämmelserna, som sedan länge varit förberedd, på allt sätt påskyndas.

Till sist må betonas, att revisorerna icke förbisett den särställning ifrågasvarande boställen intaga såsom en viktig ecklesiastik avlöningstillgång. Revisorerna förutsätta att de kyrkliga intressen, boställena i denna sin egenskap avse att tillgodose, vid en kommande revision av hithörande förvaltningsbestämmelser ägnas tillbörligt beaktande.»

Förvaltningen av de ecklesiastika löneboställena.

Förklaring har avgivits av kammarkollegium och statskontoret (Del III sid. 304—307), vilka bland annat anfört följande:

»Ämbetsverken vilja alltså framhålla att det för bedömandet av ändamålsenligheten av de nuvarande normerna för värden av de ecklesiastika boställena ej är tillräckligt att konstatera tillvaron av ett antal fall av misskötsel och att bedömandet ej heller kan tillförlitligen ske förr än boställena i allmänhet kommit ur den nuvarande övergångsperioden.

Revisorerna synas lägga tyngdpunkten av sin framställning vid vad revisorerna funnit i avseende å förekommen vanhävd å jorden.

Att bland de ecklesiastika löneboställena förekomma sådana, vilkas jord befinner sig i dålig hävd, är ett beklagligt faktum. Men så långt ämbetsverken och särskilt kammarkollegium varit i tillfälle att erfara, har förhållandet ingalunda en sådan grad av allmängiltighet som revisorernas framställning låter förmoda. De sakkunniga, vilkas år 1923 avgivna be-

tänkande låg till grund för den av revisorerna omförmälda 1925 års arrende-reform, hade föga att förmåla om någon förhandenvarande vanhävd å jorden. I redogörelsen för de ganska omfattande resor, som två bland de sakkunniga (domänintendenten Linders och boställsarrendatorn Nilsson) företogo med besök å ett stort antal boställen i olika delar av landet, återfinnas endast ett fåtal anmärkningar rörande hävden. För övrigt synes det förhastat att av några uppvisade fall draga någon allmän slutsats till systemets nackdel. Det bör ej förbises att systemet med obligatorisk utarrendering av de ecklesiastiska löneboställena — vilket på sin tid motiverades även med behovet att skaffa boställena en bättre skötsel — icke verkat tillräckligt länge för att giva grund för ett bedömande huruvida det lyckats lösa denna uppgift. Att de av revisorerna omförmälda långvariga och upprepade provisorierna med korttidsarrenden varit till skada är ofta framhållet och allmänt erkänt, men innefattar intet bevis för att den nuvarande förvaltningen skulle vara otillfredsställande. Revisorernas anmärkning i förevarande avseende vänder sig i själva verket mot den av statsmakterna så nyligen som år 1925 beslutade, förut omförmälda förvaltningsreformen, vars verkningar ännu icke i nämnvärd mån hunnit framträda. Reformen avsåg närmast att avhjälpa vissa konstaterade brister, som utgjorde hinder för viunande av ett gynnsammare arrenderesultat än det som dittills i allmänhet vunnits. Detta syfte sökte man ernå huvudsakligen genom inrättande av en fullt sakkunnig arrendeuppskattningsnämnd (boställsnämnd), genom bestämmelser ledande till ett ekonomiskt väl avvägt bebyggande av jordbruksboställena, genom byggnadskapitals ställande till förfogande för den byggnadsskyldige arrendatorn samt genom förändrade bestämmelser rörande de så kallade tjänstbarheterna. Tillika avsågs att den tillsyn, sagda nämnd ägde vid förekommande syner och besiktningar utöva över boställena till såväl byggnader som ågor skulle kraftigt medverka till boställenas vidmakthållande.

Ehuru omförmälda sakkunniga framhöllo behovet av en även mellan de periodiska besiktningarna fortgående kontroll rörande boställenas hävd, fram-lades av dem intet förslag därutinnan, vilket uppgives hava varit beroende på kyrkofondskommitténs då pågående utredning rörande den ecklesiastiska egendomens förvaltning; och behovet ifråga har ej heller tillgodosetts genom de förändrade bestämmelser, vilka innefattas i 1925 års reform. För sin del har kyrkofondskommittén i sitt år 1923 avgivna huvudbetänkande (statens offentliga utredningar 1923: 71) framlagt förslag såväl härutinnan som beträffande hela förvaltningsspörsmålets lösning. Detta betänkande, varöver såväl kollegium som statskontoret yttrat sig, är ännu beroende på Eders Kungl. Maj:ts prövning. En granskning av kommitténs betänkande och de däröver avgivna yttrandena visar att frågan är av mycket vittutseende beskaffenhet. Att vid förvaltningsfrågans prövning måste tagas under övervägande även andra spörsmål, som därmed äga ett stundom endast indirekt samband — kollegium har såsom revisorerna erinrat nämnt vissa sådana spörsmål — torde vara ofrånkomligt. Vissa av dessa spörsmål torde äga det nära sammanhang med de grunder, varpå det nuvarande lönesystemet vilar, att de tilläventyrs ej lämpligen kunna lösas annat än samtidigt med den fråga, som synes tränga sig fram och varom det år 1926 församlade kyrkomötet även avlätit skrivelse till Eders Kungl. Maj:t, nämligen en revision av det nuvarande prästerliga lönesystemet.

Att det vid dessa överväganden måste vara av vikt att undersöka i vilken mån pastoraten må kunna göras medintresserade i vederbörande boställens förvaltning torde vara uppenbart. Den ecklesiastiska jorden har sin särprägel

däri att den har tillkommit som lokal avlöningstillgång och fortfarande är i första hand anvisad som sådan.»

Av vad revisorerna anmärkt, vilket icke enligt utskottets mening blivit vederlagt genom det i ärendet avgivna yttrandet, synes framgå, att åtskilliga missförhållanden för närvarande förefinnas i fråga om förvaltningen av de ecklesiastika boställena och att en revision av de nuvarande förvaltningsbestämmelserna på detta område bör åstadkommas. Då emellertid genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 april 1927 en allmän utredning av hithörande spörsmål igångsatts, har utskottet icke ansett påkallat, att särskilda åtgärder från riksdagens sida nu vidtagas i denna fråga.

Vad i ärendet förekommit har utskottet emellertid ansett vara av den vikt, att utskottet velat detsamma för riksdagen

omförmäla.

18:o) Under ecklesiastikdepartementet, § 72, hava revisorerna behandlat frågan om gottgörelse till domänverket för vården av de ecklesiastika skogarna (Del I sid. 154).

Revisorerna hava härom anfört följande:

»Enligt vad revisorerna vid sin granskning av domänstyrelsens förvaltning iakttagit vidkännes domänverket för närvarande stora utgifter för vården av de ecklesiastika skogarna, vilka utgifter icke av kyrkofonden ersättas.

Enligt lagen om kyrkofond den 9 december 1910, § 6, skall av kyrkofonden betalas *dels* kostnad för skogsindelning, *dels ock* ersättning för skogsstatens övriga bestyr med dessa skogar med belopp, som Konungen enligt gällande grunder för beräkning av dylik ersättning årligen i avseende å näst föregående års verksamhet fastställer till gäldande.

Här nämnda nu gällande grunder för beräkningen av ersättningen för skogsstatens bestyr med de ecklesiastika skogarna kvarstå från äldre tid och äro mycket föråldrade. Av förvaltningskostnaderna ersättas för närvarande — förutom kostnaderna för skogsindelning — allenast mindre årsbelopp, nämligen vissa resekostnader m. m. Någon gottgörelse tillföres däremot ej statsverket för det arbete, som domänstyrelsen och överjägmästarna utföra för samma skogar, och för sådana jägmästares besök å ecklesiastika skogar, som ej äro att hänföra till förrättningar, ej heller för den bevakande personalens bestyr därå i annan mån än då, såsom å vissa ecklesiastika skogar är fallet, särskilda skogvaktare eller extra kronojägare äro för dem anställda, i vilket fall dessa avlönas av skogarnas avkastning.

Enligt en av domänstyrelsen på föranledande av revisorerna uppgjord beräkning skulle gottgörelsen under tioårsperioden 1916—1925 rätteligen ha utgjort över 8,000,000 kronor, varav dock i verkligheten allenast cirka 2,000,000 kronor ersatts domänfonden av kyrkofonden.

Domänstyrelsen har under de gångna åren i skilda framställningar erinrat om önskvärdheten av att en revision av hithörande bestämmelse åstadkommes.

Det synes uppenbart, att den ersättning, som för närvarande utgår för domänverkets förvaltning av de ecklesiastika skogarna icke utgör ett tillfredsställande vederlag för skogsstatens arbete härmed. Klart är ock, att

*Utskottets
yttrande.*

*Gottgörelse
till domän-
verket för vår-
den av de
ecklesiastika
skogarna.*

en nöjaktig uppgörelse mellan domän- och kyrkofonderna av ifrågavarande mellanhavanden genom ytterligare uppskov alltmer försvåras. Revisorerna måste därför finna angeläget att en reglering av hithörande ersättningsfrågor snarast kommer till stånd.»

Yttranden i ärendet hava avgivits dels gemensamt av kammarkollegium och statskontoret dels ock av domänstyrelsen.

Förstnämnda ämbetsverk hava anfört bland annat följande (Del III sid 307—312):

»Alla torde vara ense om att nya grunder för beräkningen av den i 6 § 4 mom. kyrkofondslagen omförmälda ersättningen för skogsstatens bestyr med de ecklesiastika skogarna böra fastställas. Däremot hava, såsom av det föregående framgår, olika meningar yppat sig om själva grunderna.

Anledningen till att frågan om omförmälda nya grunder ännu ej blivit slutbehandlade torde få antagas vara att söka i frågans svårlösta beskaffenhet. För frågans avgörande är av betydelse icke blott den uppfattning rörande innebörden av stadgandet i fråga, som, på sätt nyss erinrats, departementschefen i sammanhang med lagförslagets framläggande gav uttryck åt, ävensom den ställning riksdagen och kyrkomötet få anses hava intagit till departementschefens uttalande, utan även andra omständigheter, som torde kunna här förbigås.

Med revisorerna äro ämbetsverken således ense därom att en reglering av omförmälda ersättningsfråga snarast bör komma till stånd. Då revisorerna synas hava tänkt sig möjligheten av att den ifrågasatta regleringen skulle omfatta även den gångna tiden, torde få framhållas att lagrummet enligt sin lydelse härför utgör hinder, ty ersättningen skall årligen bestämmas efter gällande grunder för sådan ersättnings beräkning, eller såsom departementschefen uttryckte det (prop. 1910: 85 s. 89), 'enligt de grunder, som å olika tider må i sådant hänseende gälla'. I avseende å tillämpningen av de ifrågasatta nya grunderna torde böra beaktas att de belopp enligt 19 § 4 mom. lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning, som av Eders Kungl. Maj:t faststälts att under där angiven förutsättning av kyrkofonden utbetalas till kyrkoråden att användas till prästerskapets avlöning, bestämts utan hänsyn till en eventuell förhöjning i det ersättningsbelopp, som skall utgå enligt omförmälda 6 § 4 mom. kyrkofondslagen.»

Domänstyrelsen har anfört följande (Del III sid. 312):

»På sätt revisorerna erinrat har domänstyrelsen under de gångna åren vid upprepade tillfällen framhållit önskvärdheten av, att domänfonden för förvaltningen av de ecklesiastika skogarna tillfördes en ersättning, som, så vitt möjligt motsvarade självkostnaden för det arbete, som av domänverkets tjänstemän — såväl inom den centrala som inom den lokala förvaltningen — nedlades på dessa skogar. Framställning i detta avseende har under senare år gjorts den 31 december 1917, den 4 juni 1921 och den 31 mars 1924. Domänstyrelsens förslag är fortfarande beroende på Eders Kungl. Maj:ts prövning.

I likhet med revisorerna finner domänstyrelsen angeläget, att gällande, från äldre tid stammande grunder för beräkningen av den ersättning, som skall tillföras domänverket för dess bestyr med skötseln av de ecklesiastika skogarna, snarast möjligt bliva föremål för en genomgripande revision.

Denna revision torde emellertid icke böra inskränkas allenast till de eckle-

siastiska skogarna. Även med en del andra skogar har domänstyrelsen att taga befattning utan att därför erhålla en ersättning, som står i skäligt förhållande till det arbete, som pålægges verkets personal. Endast genom att frågan om domänverkets ersättning för bestyret med andra skogar än dess egna i hela dess vidd upptages till prövning torde det av riksdagens revisorer påtalade missförhållandet kunna fullt undanröjas.»

Vad kammarkollegium och statskontoret i förevarande ärende anført, synes utskottet giva vid handen, att även dessa ämbetsverk i likhet med domänstyrelsen anse, att en reglering av omförmälda ersättningsfråga snarast bör komma till stånd. Även utskottet ansluter sig härtill och vill för sin del framhålla önskvärdheten av att de av domänstyrelsen uti ifrågavarande hänseende gjorda framställningarna måtte utan uppskov upptagas till prövning och avgörande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, har utskottet för närvarande allenast ansett sig böra vad sålunda förekommit för riksdagen

omförmåla.

19:o) Under statens affärsverksamhet, statens domäner § 104, hava revisorerna meddelat vissa uppgifter beträffande statens jordbruksdomäner (Del I, sid. 206—208.

Revisorerna hava bland annat meddelat följande tablå över inkomsten m. m. under perioden 1921—1925 av statens utarrenderade jordbruksdomäner:

Statens utarrenderade jordbruksdomäner.

År	Arrendemedel kr.	Avkortningar kr.	U t g i f t e r		Summa avkortningar och utgifter kr.
			Till avlöning åt domänintendent kr.	Resekostnader vid domänförvaltningen kr.	
1921.....	2,310,530: 61	476,175: 41	105,537: 81	57,929: 61	639,642: 88
1922	2,428,043: 82	533,414: 07	87,443: —	59,870: 87	680,727: 94
1923.....	2,454,388: —	519,728: 98	78,385: 08	51,863: 52	649,977: 58
1924.....	2,528,166: 99	516,435: 35	71,999: 01	51,263: 05	639,697: 41
1925.....	2,519,772: 85	597,412: 81	70,093: 25	54,216: 95	721,723: 01
	12,240,902: 27	2,643,166: 62	413,458: 15	275,144: —	3,331,768: 77

Utskottets
yttrande.

Statens
jordbruks-
domäner.

År	Nettobehållning av arrendemedel	Köpeskilling	Saluvärde	Taxeringsvärde för statens jord- bruksdomäner
	kr.	kr.	kr.	kr.
1921	1,670,887: 78	1,394,625: 75	1,209,993: 03	80,710,315: —
1922	1,747,315: 88	521,063: 55	504,634: 54	84,209,415: —
1923	1,804,410: 42	422,071: 35	393,686: 60	90,715,600: —
1924	1,888,469: 58	650,630: 30	643,079: 30	92,390,700: —
1925	1,798,049: 84	800,607: 54	796,964: 74	92,748,200: —
	¹ 8,909,133: 50	3,788,998: 49	3,548,358: 21	

Revisorerna hava härtill anknutet följande uttalande:

»Såsom av den lämnade utredningen framgår, måste det ekonomiska resultatet av förvaltningen av statens jordbruksdomäner anses vara mindre tillfredsställande. Vad 1925 beträffar uppgick nettoavkastningen till i runt tal 1,400,000 kronor. På sammanlagda taxeringsvärdet 92,748,200 kronor, gör detta en nettoavkastning av allenast omkring 1.5 %. Nämnas bör emellertid, att i nämnda taxeringsvärde till en viss del ingår skogsmark, varav inkomsten redovisas under skogsmedel; denna inkomst ingår alltså icke i den i tabellen redovisade inkomsten från jordbruksdomänerna. Föreliggande omständighet torde dock icke i någon avsevärd grad förskjuta ovannämnda beräkningar.

Märklig är ock den alltjämt fortgående stegringen under senaste åren av kostnaderna för lantmåteriförrättningar, syner, värderingar m. m. Medan dessa kostnader tidigare hållit sig mellan 150,000—200,000 kronor överstege de år 1925 400,000 kronor.

Den huvudsakliga anledningen till detta mindre gynnsamma resultat torde vara att söka i de i förhållande till de särskilda egendomens storlek och beskaffenhet låga arrendeavgälder, som uttagas av vederbörande krono-arendatorer. Detta förhållande har redan tidigare uppmärksamrats av 1921 års statsrevisorer, vilka i sammanhang därmed ansågo sig böra fästa uppmärksamheten på de oskäligen avträdesbelopp, som under löpande arrendeperiod avträdande arrendatorer ofta nog uttoge av den tillträdare, å vilken arrendekontraktet överlätits. Under erinran att dylika överlåtelser av arrendekontrakt endast må ske efter vederbörligt medgivande vilja revisorerna för egen del framhålla angelägenheten av att hithörande ärenden underkastas en noggrann prövning; dylika överlåtelser torde sålunda icke böra medgivas, då misstanke kan föreligga att en avträdande arrendator betingat sig dylikt avträdesbelopp, utan att alldeles särskilda förhållanden motivera detsamma, vilka då böra noggrant utredas.

Ett annat förhållande, som i detta sammanhang ej heller bör förbises är den rätt att kvarsitta på fastigheten, som i regel medgives arrendatorn vid arrendeperiodens utgång. Något utbudande på ny auktion förekommer därvid icke. Efter domänstyrelsens närmare beprövande hembjudes nämligen det nya arrendet den tidigare arrendatorn till av uppskattningsmännen fastställt arrendevärde. Med hänsyn till de stora ekonomiska värden, varom här är fråga, vilja revisorerna framhålla vikten av att tillsyn från domän-

¹ I detta belopp ingår icke "Övriga med förvaltningen av jordbruksdomänerna förenade kostnader."

styrelsens sida hålles över att ifrågavarande, för bestämmandet av blivande arrendebeloppets storlek avgörande värderingar verkställes med största omsorg, så att statens rätt icke härvid eftersättes.»

Förklaring har avgivits av domänstyrelsen (Del III, sid. 383—395), som bland annat anfört följande:

»Statsrevisorerna konstatera med ledning av en av domänstyrelsen överlämnad tablå, att nettoavkastningen för jordbruksdomänerna för år 1925 endast uppgått till $1\frac{1}{2}$ procent av taxeringsvärdet och uttala, att det ekonomiska resultatet av förvaltningen av statens jordbruksdomäner måste anses vara mindre tillfredsställande. Domänstyrelsen vill i det följande närmare framhålla några av anledningarna till detta av revisorerna påtalade ogynnsamma resultat. Dessförinnan vill styrelsen dock påpeka ett par omständigheter, som vid bedömning av denna fråga böra tagas i betraktande, då, utan att hänsyn toges till dem, resultatet synes vara sämre än det verkliga är.

En av dessa omständigheter är den, att jordbruksdomänernas taxeringsvärden icke utan vidare böra läggas till grund vid beräkandet av domänernas avkastning. Utöver vad vissa domänintendenter anmärkt därom, att taxeringsvärdena för kronans jordbruksdomäner är relativt höga jämfört med enskildas fastigheter, vill domänstyrelsen framhålla, att i många av dessa domäners taxeringsvärden ingå tomt- och industrivärden, ofta mycket högt uppskattade ävensom i många fall skogsvärden. Ett exempel på hur långt man i vissa fall kommit i dylik upp-taxering lämnar kronoegendomen Rödjan med Skarvik i Lundby socken, som numera inkorporerats med Göteborgs stad. Egendomen har en totalareal av 91 hektar, därav 31 hektar tomt och åker, och lämnar i årligt arrende 2,100 kronor. Den har vid senaste fastighetstaxeringen blivit åsatt ett taxeringsvärde av ej mindre än 1,866,900 kronor. Någon utsikt för domänstyrelsen att vid försäljning erhålla detta belopp torde icke föreligga. Åtskilliga andra liknande exempel skulle kunna framdragas.

I detta sammanhang vill domänstyrelsen framhålla, att år 1919, då kronoegendomarnas totalareal utgjorde 138,856 hektar, därav 94,059 hektar inrösningsjord, utgjorde fastigheternas sammanlagda taxeringsvärde 61,456,171 kronor, under det att kronoegendomarna år 1925 med en totalareal av endast 127,730 hektar, därav 90,385 hektar inrösningsjord, voro åsatta ett taxeringsvärde av sammanlagt 92,748,200 kronor, alltså en ökning med hälften på endast 6 år, fastän arealen blivit betydligt reducerad.

Vid beräkning av jordbruksdomänernas nettoavkastning plägar avdrag ske för, bland annat, det belopp, varmed anslaget till »övriga med förvaltningen av jordbruksdomänerna förenade kostnader» för året utgått. Dessa kostnader hava under år 1925 belöpt sig till 409,415 kronor, därav debiterats såsom kostnader för

lantmäteri- och vattenavledning	kronor	97,339:—
skatter	»	236,280:—
övriga utgifter	»	75,796:—

Under övriga utgifter hava bokförts kostnader för jordbruksdomänernas utarrendering och försäljning samt för inlösen av byggnader å boställen som indragits till statsverket.

I underdånig skrivelse den 4 december 1926 med generalförslag angående driftkostnader för domänverket under år 1927 har styrelsen anfört

bland annat, att kostnaderna för lantmäteriförrättningar till stor del avsåge styckning och stadsplaneläggning av till försäljning föreslagna egendommar eller delar däraf, att kostnaderna för inlösen av byggnader å indragna boställen numera uppginge till avsevärda belopp, sedan genom kungl. brevet den 14 juni 1917 kronan ålagts att vid indragning av landsfiskalsboställen, efter värdering vid syn, från indelningshavaren eller hans stärbhus övertaga sådana å fastigheten befintliga, indelningshavaren tillhöriga åbyggnader, som vid synen ansåges för fastigheten nyttiga, att det torde kunna ifrågasättas, huruvida alla dessa utgifter borde belasta ifrågasvarande anslag, att utgifterna för kronans deltagande i vattenavledningsföretag och inlösen av byggnader, där sådant blivit kronan ålagt i samband med fastighetens övertagande, rätteligen borde hänföras till utgifter för kapitalökning, samt att kostnader, som stode i samband med fastighetsförsäljning, syntes styrelsen böra utgå av inflytande försäljningsmedel.

Något förslag i detta ämne har emellertid ännu ej avgivits av styrelsen, men styrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att i nu nämnda förhållanden förefinnes ännu en faktor av ej ringa betydelse att tagas i övervägande vid beräkning av jordbruksdomänernas räntabilitet.

Revisorerna framhålla såsom anmärkningsvärt, att kostnaderna för »övriga med förvaltningen av jordbruksdomänerna förenade kostnader», som tidigare hållit sig mellan 160,000 å 200,000 kronor, för år 1925 överstigit 400,000 kronor. Som av den tidigare lämnade specifikationen framgår, ingå i dessa kostnader för år 1925 skatter med ett belopp av 236,280 kronor. Då kronan tidigare icke erlade någon bevillning för inkomst av sina fastigheter, fanns bland tidigare utgifter för förvaltningen ingen motsvarighet till detta belopp. Även denna omständighet bör ihåtkommas vid beräkningen av jordbruksdomänernas räntabilitet.

Även om hänsyn toges till nu anförda förhållanden så är det ofrånkomligt att avkastningen av jordbruksdomänerna är lägre, än den kunde vara. Anledningen till detta förhållande ser domänstyrelsen främst däri, att det stora flertalet arrenden äro uppgjorda före världskriget med ett annat penningvärde än det nuvarande och i allmänhet på 20-åriga kontrakt, som först nu så småningom börja utlöpa. I den mån dessa kontrakt komma att ersättas med nya sådana med förhöjda arrendebelopp, kommer ett bättre förhållande att uppstå mellan nettoavkastning och taxeringsvärde.

Även om man således kan hoppas att så småningom erhålla högre arrenden, så är det därmed icke sagt att staten kan komma att lyckas att i allo erhålla fullt tillfredsställande arrenden. Hela det nuvarande uppskattningsförfarandet torde nämligen i och för sig innebära en tendens till något för låga arrenden. Domänstyrelsen har också under senare år ofta företagit höjning uti de av uppskattningsmännen föreslagna arrendevärdena, och hava dessa förhöjningar av arrendevärdena av vederbörande arrendatorer i de flesta fall godkänts. Det oaktat torde fall förekomma, att arrendet blivit satt väl lågt. Domänstyrelsen vill i fortsättningen, vad på den ankommer, försöka för nya utarrenderingar erhålla så skäliga arrendebelopp som möjligt.»

Utskottets
yttrande.

Vad revisorerna under denna punkt anført beträffande det mindre gynn-samma resultatet av statens jordbruksdomäners förvaltning samt i fråga om uppskattningen i vissa fall av arrendevärdena, har synts utskottet vara värt beaktande. Då emellertid utskottet, efter tagen del av domänstyrelsens förklaring i ärendet, anser sig kunna förutsätta, att domänstyrelsen har sin

uppmärksamhet riktad på ifrågavarande förhållanden och vidtager alla de åtgärder till vinnande av förbättring härutinnan, som för närvarande äro möjliga, har utskottet allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

20:o) Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat, har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarad, dels ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föränledas, dels slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; vilket utskottet skolat för riksdagen

Övriga anmärkningar.

anmäla.

Stockholm den 13 maj 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, A. F. Vennersten, J. L. Widell, J. Nilsson i Malmö, C. P. V. Nilsson i Gränebo, A. Pers, E. A. Hallin, C. I. Asplund, C. Johansson i Hälsingborg, J. B. Johansson i Fredrikslund och K. A. W. Björck;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, P. Nilsson i Bonarp, L. J. Carlsson-Frosterud, O. Olsson i Kullenbergstorp, A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, P. M. Olsson i Blådinge, E. Kristensson i Göteborg, B. F:son Holmgren, S. Persson i Fritorp, E. G. E. Eriksson i Stockholm, J. Olofsson i Digernäs och P. C. Jonsson;

med undantag därav att i behandlingen av punkt 1 deltagit herr O. E. F. Järte i stället för herr Persson i Fritorp.